

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Odsjek za bosanski, hrvatski i srpski jezik

Germanizmi u rječnicima savremenog bosanskog jezika

Kandidatkinja: Merima Dedović

Mentorica: prof. dr. Amela Šehović

Sarajevo, 2022. god.

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Merima Dedović

Broj indeksa: 3276/2019; status: redovna studentica;

Odsjek za bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnosti naroda Bosne i Hercegovine

Nastavnički smjer

Germanizmi u rječnicima savremenog bosanskog jezika

Završni magistarski rad

Oblast: Savremeni bosanski, hrvatski, srpski jezik

Predmet: Leksikologija i leksikografija

Mentorica: prof. dr. Amela Šehović

Sarajevo, januar 2022. godine

Sadržaj

1. Uvod.....	5
1.1. Predmet i cilj rada.....	5
1.2. Metode i tehnike rada.....	6
2. Leksikologija, leksikografija i rječnici.....	6
3. Veza između njemačkoga i bosanskog jezika, jezici u kontaktu.....	8
4. Purizam.....	14
5. Germanizmi.....	16
6. Klasifikacija germanizama s obzirom na oblast kojoj pripadaju.....	18
6.1. Germanizmi iz oblasti agronomije.....	18
6.2. Germanizmi iz oblasti anatomije.....	19
6.3. Germanizmi iz oblasti antropologije.....	20
6.4. Germanizmi iz oblasti arhitekture.....	20
6.5. Germanizmi iz oblasti astrologije i astronomije.....	21
6.6. Germanizmi iz oblasti bankarstva i ekonomije.....	21
6.7. Germanizmi iz oblasti botanike.....	22
6.9. Germanizmi iz oblasti farmacije.....	22
6.10. Germanizmi iz oblasti fizike.....	22
6.11. Germanizmi iz oblasti geografije.....	23
6.12. Germanizmi iz građevinske oblasti.....	23
6.8. Germanizmi etnonimi.....	24
6.13. Germanizmi iz hemijske oblasti.....	25
6.14. Germanizmi iz oblasti književnosti.....	25
6.15. Germanizmi iz oblasti kulinarstva/gastronomije.....	26
6.16. Germanizmi iz oblasti lingvistike.....	27
6.17. Germanizmi iz oblasti matematike.....	28
6.18. Germanizmi iz oblasti medicine.....	28
6.19. Germanizmi iz oblasti mineralogije.....	28
6.20. Germanizmi iz oblasti muzike.....	29
6.21. Germanizmi iz oblasti politike.....	30
6.22. Pozorišni germanizmi.....	30
6.23. Germanizmi iz oblasti sporta.....	31
6.24. Germanizmi iz oblasti tehnologije.....	32
6.25. Germanizmi iz tekstilne oblasti.....	33

6.26. Germanizmi iz oblasti trgovine	34
6.27. Germanizmi iz veterinarske oblasti.....	34
6.28. Germanizmi iz vojne oblasti.....	35
6.29. Germanizmi iz oblasti zoologije.....	36
8. Germanizmi žargonizmi.....	36
9. Zaključak.....	40
Izvori	42
Literatura	43
Online izvori.....	45

1. Uvod

1.1. Predmet i cilj rada

Kako sam naziv teme kaže, u ovome radu bavit ćemo se germanizmima u rječnicima savremenog bosanskoga jezika. Bit će potrebno da definiramo termine leksikologija i leksikografija te da objasnimo termin posuđenica, a zatim ponudimo i definicije termina germanizam, koji je ključni predmet ovoga rada. Nakon pojašnjenja navedenih termina, interesirat ćemo se za put priliva germanizama u bosanski jezik. Govorit ćemo o razlozima leksičkog posuđivanja i jezičkom kontaktu. Vidjet ćemo i iz kojih varijeteta njemačkog jezika dolaze germanizmi koje analiziramo u ovom istraživanju. U radu ćemo najviše pažnje posvetiti njihovim upotrebnim etiketama ponuđenim u rječnicima koji sačinjavaju korpus ovoga rada.

Korpus sačinjavaju *Rječnik bosanskoga jezika* (2007), u izdanju Instituta za jezik (IRBJ), *Rječnik bosanskog jezika* (2010), u izdanju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, (FRBJ), *Rječnik germanizama i austrijacizama* (2014) Nedada Memića (RGBJ). U radu ćemo koristiti skraćenice za navedene rječnike.

Cilj rada svakako jeste izdvojiti germanizme, a tabelarni popis germanizama pronađenih u rječnicima dat je na kraju rada kao njegov prilog. Nakon klasifikacije, cilj je bio kategorizirati primjere na osnovu njihovih upotrebnih etiketa, koje se uglavnom odnose na područja, odnosno oblasti njihove upotrebe.

U prvom dijelu rada govorit ćemo o leksikologiji i leksikografiji, njihovom odnosu i predmetima istraživanja navedenih disciplina. Prvi dio rada također će sačinjavati i odnos dvaju jezika koji nas interesiraju, tj. odnos njemačkoga i bosanskog jezika, ali i definiranje termina germanizam. Osim toga, objasnit ćemo razloge posuđivanja riječi i jezički kontakt.

Drugi dio rada posvetit ćemo klasifikaciji i kategorizaciji germanizama na osnovu ponuđenih oblasti te dati kratke komentare za izdvojene primjere pronađene u korpusu. U okviru tematske podjele germanizama istraživali smo njihovu upotrebu u medijima, pa smo uz one oblasti, za koje smo uspjeli pronaći germanizme, prikazali upotrebu leksema u kontekstu naziva članaka, opisa naziva članaka i slično. Bit će riječi i o purizmu, a to je tema koja se ne treba zaobići kada su u pitanju posuđenice.

1.2. Metode i tehnike rada

Prilikom izrade rada upotrijebili smo niz metoda, a metode kojima smo se koristili su svakako induktivna metoda, deduktivna metoda, metoda klasifikacije i metoda deskripcije.

- Metoda deskripcije se ogleda u definiranju i opisivanju analizirane leksike.
- Metoda klasifikacije – podrazumijeva sistematizaciju izdvojenih primjera. Pronađene lekseme nastojali smo razvrstati prema oblastima, odnosno s obzirom na upotrebne etikete kojima su lekseme označene.
- Induktivna metoda podrazumijeva sistemski način zaključivanja kojim se na temelju analize pojedinačnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu. Induktivnom metodom se od zapažanja konkretnih pojedinačnih slučajeva dolazi do općih zaključaka. Smatra se jednom od najčešćih metoda, a karakteriziraju je četiri osnovne etape: posmatranje i registriranje svih činjenica, analiza i klasifikacija činjenica, induktivna derivacija – put od činjenica do generalizacije, verifikacija. Dakle, nakon faza posmatranja, analiziranja i klasifikacije činjenica, postavlja se hipoteza ili zaključak koji je zasnovan na posmatranju pojedinačnih stvari i pojava iste prirode i obuhvata sve stvari i pojave takve prirode.
- Deduktivna metoda – dedukcijom polazimo od jedne ili više tvrdnji na osnovu čega se izdvaja ono specifično ili pojedinačno i dolazimo do zaključka. Deduktivnom metodom se iz općih sudova izvode specifični ili pojedinačni zaključci.

Rad ćemo zaključiti određenim zapažanjima koja su proizašla iz sublimacije i klasifikacije konkretnih primjera te analize njihovih značenja.

Na kraju, uz rad ćemo priložiti i tabelarni prikaz germanizama koje smo pronašli u FRBJ, IRBJ te RGBJ. Osim tabelarnog prikaza germanizama, uz rad prilažemo i pitanja koja su nam poslužila u anketiranju ispitanika za potrebe izrade ovoga rada.

2. Leksikologija, leksikografija i rječnici

Leksikologija je jezička disciplina koja se bavi proučavanjem riječi kao osnovnih jedinica za imenovanje pojava, kao i ukupnim jezičkim blagom jednog jezika. U najužem smislu, leksikologija bilježi riječi i proučava njihovo porijeklo te njihovo osnovno i preneseno značenje. Nazivi obje discipline, i leksikologije i leksikografije, potječu od grčke riječi

lexikos, što znači govor, način govora ili riječ. Riječ leksikologija izvedena je od leksema *lexikos* i *logos*, a kako *logos* znači nauka, dobijamo sintagmu nauka o riječima, dok je riječ leksikografija izvedena od *lexikos* i *graphein*, što znači pisati, dakle, pisanje riječi.

Leksikologija ostvaruje neraskidive veze sa drugim jezičkim disciplinama kao što su onomastika, frazeologija, terminologija, tvorba riječi, semantika, morfolofija i, naravno, leksikografija. Osnovna jedinica leksikologije je leksema. Ako leksikologija proučava lekseme, očigledna je veza sa leksikografijom, čiji je zadatak popisivanje riječi i izrada rječnika, a “opisivati leksički fond (fond riječi) jednoga jezika je zadatak kojem se doslovno ne nazire kraj” (Memić, 2014: 13).

Za Gleasona je “rječnik fokusiran na značenje riječi, a gramatika na oblike riječi” (Majetić, 2009: 99), dok je za autore IRBJ “knjiga u kojoj su izložene riječi jednog jezika s tumačenjima njihovih značenja ili prevodom na drugi jezik, leksikon, vokabular; jezička izražajna sredstva, riječi, leksika.” (IRBJ, 2007: 997). Rječnik nikada nije konačan rezultat, svakoga dana moguć je nastanak neke nove stavke koja bi se mogla dodati u leksikon i samim tim on se mijenja, dodaju se nove riječi, a one koje su izgubile na važnosti, otpadaju.

Prvi rječnici na dijalektima njemačkoga jezika nastali su već u 8. vijeku i bili su namijenjeni za upotrebu u samostanima kao latinsko-njemački, a pojava ovih rječnika u germanistici shvata se kao početak razvoja njemačkoga jezika. “Oni su mjesta dokumentacije leksičkog blaga određenog jezika. Njihova je glavna svrha, ipak, priručnička – pomažu nam da utvrdimo da li i koliko se određena riječ koristi u jeziku i koja su joj precizna značenja.” (Memić, 2014: 15) Na osnovu onoga što analiziraju, rječnike možemo podijeliti prema nekoliko kriterija. Jedan od kriterija je i broj jezika predstavljenih u rječniku. Tako postoje jednojezični, dvojezični i višejezični rječnici. U jednojezičnim rječnicima, kako i sama riječ kaže, predstavljen je samo jedan jezik. Uobičajena je i situacija da općedeskriptivni rječnik bude jednojezičan, a cilj dvojezičnih rječnika jeste da pomognu u prevođenju s jednoga na drugi jezik, za razliku od jednojezičnih rječnika, čiji je zadatak više deskriptivnog karaktera. Budući da se bavi i značenjem riječi, leksikologija ostvaruje značajne veze i sa semantikom, naukom koja proučava značenje riječi u sinhroniji i dijahroniji. Predmetom analize leksikoloških istraživanja su i različite vrste stručnih izraza – termina pa odatle se očituje veza leksikologije sa terminologijom. Ustaljeni višечlani izrazi ili spojevi najmanje dvije punoznačne riječi – frazemi, odnosno frazeologizmi ili frazeološke jedinice, kako se još nazivaju, također su objektom leksikoloških istraživanja.

3. Veza između njemačkoga i bosanskog jezika, jezici u kontaktu

Njemački jezik od davnina uspostavlja veze sa balkanskim tlom i Bosnom uopće. Danas je drugi strani jezik u školama, što svjedoči o njegovoj globalnoj zastupljenosti, te ukazuje na veliki broj govornika njemačkoga jezika u svijetu, bilo onih kojima je njemački maternji jezik ili ne. Istraživanja World Almanaca, koja se tiču procjene za jezike po broju govornika iz 2002. godine, pokazuju da je njemački jezik na jedanaestom mjestu sa 128 miliona govornika. Da su veze između Bosne i Njemačke neraskidive, osim tradicionalnih, kulturoloških i historijskih povezanosti, svjedoči i statistički podatak iz 2019. godine da 29% bosanskohercegovačkog stanovništva živi ili boravi u Njemačkoj i to nije konačan postotak, iz godine u godinu on se povećava, a veliki priliv bosanskohercegovačkog stanovništva u Njemačku uzrokovan je traganjem za plaćenijim i sigurnijim poslom. U ovome radu predmet istraživanja bili su kontaktnolingvistički rječnik¹ Nedada Memića i lekseme koje su njemačkoga porijekla, a dijelom su rječničke građe FRBJ i IRBJ. Memićev rječnik je upravo rezultat istraživanja takozvanog fenomena jezičkog kontakta između njemačkog i južnoslavenskih jezika, u ovome slučaju bosanskog. Već smo spomenuli da su historijske, kulturne, političke i privredne veze zapadnog Balkana s njemačkim govornim područjem uspostavljene još davno. Filipović navodi četiri faktora od kojih zavisi koliko jedan jezik utječe na drugi: 1. intenzitet međunarodnog saobraćaja; 2. putovanja pojedinca u tuđe zemlje; 3. migracija većih skupina ljudi i transplantacija kao posljedica kolonizacije ili podjarmljivanja; 4. pisani materijal. (Filipović, 1986: 23). Ako promotrimo prethodno navedene faktore koje Filipović ističe, vrlo lako ćemo vidjeti koliko je bio neizbježan utjecaj njemačkoga jezika na bosanski jezik. U prilogu ovoga rada možemo vidjeti tri kolone germanizama, treća se odnosi na *Rječnik germanizama i austrijacizama u bosanskome jeziku*, a sam Memić je nastojao temeljito prikupiti sve one germanizme koji se pojavljuju ili su se pojavljivali u jeziku, što je bio dug i odgovoran posao. Kada je riječ o ovome *Rječniku*, osim da je kontaktnolingvistički, važno je napomenuti i da je etimološki, kako sam autor kaže, "...etimološki jer nam daje informacije o porijeklu riječi čije značenje opisuje." (Memić, 2014: 13). Kada su u pitanju austrijacizmi, Memić je smatrao bitnim da ne izostavi austrijacizme iz naziva *Rječnika*. "...upravo zato jer je jezički kontakt između njemačkog i bosanskog jezika ostvaren uglavnom preko onog njemačkog kakav se govori u Austriji." (RGBJ, 2014: 25).

¹ "... kontaktnolingvistički jer evidentira riječi koje su iz jednog jezika u ovom slučaju njemačkog preuzete u drugi (bosanski), a što je jedan od rezultata jezičkog kontakta." (Memić, 2014: 13)

Kada je riječ o njemačkom jeziku, važno je istaknuti da on nije homogen jezik s obzirom na broj njegovih govornika. “On spada u pluricentrične jezike.” (RGBJ, 2014: 23), što podrazumijeva da je riječ o službenom jeziku u više zemalja, da se više nacija služi njime kao prvim, odnosno, maternjim jezikom te da ovaj jezik ima nekoliko centara standardizacije. Snježana Kordić kaže da je policentričan jezik zapravo jezik s nekoliko nacionalnih standardnih varijanata koje se, doduše, u pojedinim tačkama međusobno razlikuju, ali ne toliko jako da bi mogle konstituirati zasebne jezike. Svaki policentrični jezik je standardan, njegove su varijante standardne, vezane su za nacije i između varijanata postoje razlike, ali ne tolike da bi se moglo govoriti o različitim jezicima. Policentričnost nije neobičnost. Njemački jezik jeste službenim jezikom, pored Njemačke, Austrije i Švicarske, još u nekoliko zemalja i regija, a to su Lihtenštajn, Luksemburg, istočni dio Belgije te južni Tirol u Italiji. Sa sociolingvističkog aspekta, uočiti ćemo da sve varijante standardnog jezika koje se govore u različitim državama nazivamo nacionalnim varijetetima, a svaki region posjeduje svoje određene jezičke specifičnosti koje se manifestiraju u razgovornom, odnosno kolokvijalnom jeziku i supstandardu uopće. (Memić, 2014: 23).

U Bosni i Hercegovini, za vrijeme austro-ugarske uprave, kao službeni jezik koristio se njemački za potrebe interne administrativne komunikacije. Sa strankama je vlast komunicirala na tzv. “zemaljskom jeziku”, a on je nazivan različitim imenima: hrvatski, srpski pa bosanski, no od 1907. godine uveden je zvanični naziv srpsko-hrvatski jezik. Štampa je izlazila na njemačkom jeziku, a službeni list bio je dvojezičan – njemačko-bosanski. Prednost se davala njemačkom jeziku, tome svjedoči činjenica da se njime služila vojska iako je komunikacija među članovima oficirskih činova mogla biti obavljena i na zemaljskom jeziku. (RGBJ, 2014: 32)

Memić kaže da je njemački jezik za vrijeme austrijske uprave služio kao *lingua franca*².

Njemački kulturni i svakako jezički utjecaj biva u značajnom padu nakon Prvog svjetskog rata i formiranja nove države Jugoslavije. Tada počinje proces standardizacije gdje se na

² *lingua franca* (tal.: franački jezik), termin kojim se u lingvistici označava osobita vrsta kontaktnog jezika kojim se služe govornici različitih materinskih jezika u ograničenim komunikacijskim situacijama, najčešće za potrebe trgovine. Nazivaju se i *sabirima*. Prva poznata *lingua franca* govorila se u sredozemnim lukama u srednjem vijeku, a nastala je na temelju romanskih jezika (osobito talijanskoga), te grčkoga, arapskog i turskog. U proširenom smislu *lingua franca* označuje bilo koji jezik koji se u nekom dijelu svijeta upotrebljava u međunarodnoj komunikaciji; primjerice, svahili igra takvu ulogu u velikom području istočne Afrike, a engleski sve više postaje *lingua franca* u cijelome svijetu.

Hrvatska enciklopedija, (enciklopedija.hr), (stranici pristupljeno, 12.8.2021. godine)

posuđenice gledalo s purističkog aspekta. Međutim, kasnije, nakon Drugog svjetskog rata jugoslavenski inženjeri i građevinari odlazili su na školovanje u Njemačku. Te generacije ostvaruju nove jezičke kontakte, koji su svakako slabijeg intenziteta. Fonološka, morfološka i semantička razina su razine na kojima se posuđenice u jeziku primaocu mogu prilagođavati, a pri tome razlikujemo procese primarne i sekundarne adaptacije. Preuzimanjem posuđenice, obično preuzimamo i njeno značenje. Značenje modela i značenje replike u jeziku primaocu može se u potpunosti podudarati, a ta se semantička pojavnost naziva nultom semantičkom ekstenzijom. (Filipović 1986: 65). Posuđenica u jeziku primaocu može doživjeti različite semantičke promjene s obzirom na opseg i procjenu značenja. Budući da se s posuđenicom često prenosi samo jedno specifično značenje, u procesu prilagođavanja u jeziku primaocu dolazi do suženja značenja višeznačnih riječi u opsegu ili u značenjskome polju. Najčešće dolazi do suženja značenja s obzirom na opseg jer u trenutku jezičnoga dodira sva potencijalna značenja bivaju isključena situacijskim kontekstom. Isključivo kao pojava sekundarne adaptacije može doći i do proširenja značenja u jeziku primaocu. Pritom su dva osnovna uvjeta: potpuna integracija posuđenice u leksički sustav jezika primaoca i njezina slobodna uporaba unutar toga sustava (Filipović 1986: 169). Među semantičkim promjenama koje se odnose na opseg značenja nalaze se metafora (sličnost po značenju), metonimija (povezanost po značenju), pučka etimologija (sličnost po obliku) i elipsa (povezanost po obliku), a među onima koje se odnose na procjenu značenja pejorizacija (pogoršanje značenja) i ameliorizacija (poboljšanje značenja) (Filipović 1986: 159).

Ako pokušamo objasniti jezički kontakt, onda ćemo to na jednostavan način učiniti tako što ćemo uzeti u obzir da je najjasniji primjer dodira jezičkih zajednica uspostavljen ukoliko dvije zajednice ili dijele jednu teritoriju ili žive jedna pored druge, jedna zajednica učiti će drugi jezik da bi se ostvarila što bolja komunikacija među datim zajednicama. Svjedoci smo migracija stanovništva koje su skoro svakodnevne, s tim u vezi, svaki kontakt s drugim jezičkim zajednicama prije ili kasnije ima utjecaj na jezik, "takve promjene koje u jeziku nastaju kao rezultat utjecaja drugog jezika nazivamo jezičkim kontaktom." (Memić, 2014: 16). S tim u vezi, vratit ćemo se u 1878. godinu, kada je došlo do kontakta njemačke i bosanske jezičke zajednice: "Jezici su u dodiru kada ih naizmjenično upotrebljava jedan ili skupina istih govornika te je takav govornik mjesto dodira; pod drugim elementom Weinreich navodi pojam bilingve kao osobe koja izmjenično upotrebljava dva jezika, a ta se pojava naziva bilingvizam; kao treću, posljednju stavku on spominje interferenciju i kazuje da je ona posljedica pojave kada jedan govornik upotrebljava više od jednoga jezika." (Filipović, 1986:

26). Posredstvom društvenih mreža, možda nesvjesno kombiniramo elemente dvaju jezika, naprimjer: *uzvratiti follow, prihvatiti ivent, podijeliti stori* i slično. Takva praksa postoji otkad postoje i jezici, a svaki jezik je sadržalac elemenata koji vode porijeklo iz drugih jezika. “Govornik, koji je pored prvog jezika, naučio još jedan drugi treba da ta dva jezika drži odvojeno, u suprotnome dolazi do lingvističke interferencije.” (Filipović 1986: 36) Saznali smo da intenzitet utjecaja jednoga jezika na drugi može biti različit; “proces preuzimanja elemenata jednog jezika u drugi u lingvistici obično nazivamo posuđivanjem, a u posljednje vrijeme sve češće i jezičkim transferom.” (Memić, 2014: 17)

Postoji nekoliko oblika posuđivanja riječi, pa ćemo krenuti od najčešćeg. Najčešći oblik posuđivanja jeste leksičko posuđivanje, najjednostavnije i u najkraćem mogućem roku iz jednog u drugi jezik preuzimaju se leksemi ili takozvani leksički materijal – riječi. Preuzimanje se dešava spontano, bez nekog velikog razloga, jedini objašnjiv razlog je popunjavanje trenutnih praznina u jeziku, rekli bismo još jednostavnije – prava riječ za nešto. Duži kontakt jednoga jezika s drugim rezultira trajnim ulaskom iz jezika davaoca u vokabular jezika primaoca i one se svakako prilagođavaju njegovom jezičkom sistemu. Te riječi su procesom leksikalizacije – leksikalizirane te se bilježe u rječnicima, a s obzirom na to da ih već tada poznaje i koristi glavnina jezičke zajednice. “Takve riječi u lingvistici zovemo posuđenicama, a neki noviji radovi iz oblasti kontaktne lingvistike govore i o transferskim riječima.” (Memić, 2014: 17)

Filipović razlikuje tri tipa posuđivanja (1986: 38):

- prebacivanje – kada bilingvalni govornik alternativno upotrebljava dva jezika, tako da on jednu ili više neasimiliranih riječi uvede u svoj jezik iz drugog jezika;
- interferencija – ovdje se radi o preklapanju dvaju jezika;
- integracija – faza u kojoj se strana riječ prilagodila jeziku primaocu

Od navedena tri tipa posuđivanja, interferencija je najuočljivija na leksičkom nivou iz razloga što tu dolazi do veoma velikog posuđivanja leksičkog materijala iz jednog jezika u drugi (Filipović 1986: 39). Memić smatra da sama riječ posuđenica nije dobra i adekvatna za termin koji obnaša. Zašto? Zato što sama riječ posuđivanje implicira povratak prvobitnom vlasniku, u ovome slučaju povratak posuđene riječi u jezik davalac, a posuđenice koje su poslužile kao model za tvorbu posuđenice u jeziku primaocu nastavljaju egzistirati u njemu. S obzirom na navedeni razlog, Memićevo mišljenje je da je u ovome slučaju pogodnije govoriti o transferskim riječima. Stalnom upotrebom posuđenica u jeziku, one prestaju biti stranim

jezičkim materijalom. Fonetski, odnosno glasovno i morfološki one će se potpuno prilagoditi jeziku u kojem su se pronašle, a njihovo strano porijeklo primijetit će samo poznavaoци drugog jezika, u ovome slučaju ako govorimo o germanizmima, poznavaoци njemačkog jezika. Važno je napomenuti da posuđenice ili transferske riječi ni u kojem slučaju nisu niže vrijednosti od riječi domaćega porijekla. Ukoliko se posuđenica integrirala u jezik primalac, suprotno hrvatskim puristima, Memić smatra da je ne treba posmatrati na tako rigidan način i tražiti joj domaći sinonim jer svaka riječ ima svoju ulogu u jeziku. “Primaran zadatak lingvista je opisivanje, a ne propisivanje jezika.” (Memić, 2014: 40).

U uvodnom poglavlju *Rječnika germanizama i austrijacizama* dobili smo odgovor i na pitanje zašto dolazi do leksičkog posuđivanja. “Do leksičkog transfera, tj. posuđivanja dolazi usljed popunjavanja semantičkih praznina u jeziku primaocu.”, a glavni razlog leksičkog transfera je potreba – traženje najpogodnije riječi za nešto. Imamo tip posuđenica koje nazivamo kulturalnim; ako u dodiru dvije različite kulture nema odgovarajuće riječi za koncepte koje preuzimaju, one će ih posuditi.

Pored kulturalnih, postoje i posuđenice koje ne ulaze u jezik samo zbog potrebe, a razlog usvajanja takvih riječi jeste da neke od njih postaju dio koncepta življenja koji dolazi iz anglosaksonske kulture. Memić za primjer navodi riječ *cool*, za koju u bosanskome jeziku postoji više riječi ili fraza sa istim ili sličnim značenjem. Bosanskome jeziku ova riječ je suvišna jer možemo je zamijeniti sa *vrh*, *super*, *odlično*, *sjajno*. Dvadeset prvi vijek je vijek procvata tehnologije i, htjeli mi to ili ne, svakodnevno usvajamo nove termine iz svijeta društvenih mreža čiji smo korisnici, za primjer ćemo uzeti termine *folovati*, *folover*, *stori*, *ivent*, *daunloud* i sl. – to su riječi za koje u bosanskome jeziku postoji odgovarajuća zamjena, ali navedene lekseme su više korištene među mladima. Upotrebom ovih i sličnih leksema dajemo znak da smo pripadnici mlađe, urbanije kulture koja se prilagođava zapadnjačkom načinu života.

Pored potrebe, drugi glavni razlog leksičkog posuđivanja je prestiž. Historija je nekim jezicima priuštila prestiž, prvo je to stoljećima bez konkurencije bio latinski jezik, zatim francuski, a danas je to engleski jezik.

Posuđenice, tuđice ili transferske riječi dokaz su o postojanju razmjene kultura na određenom prostoru. Tako u bosanskome jeziku imamo orijentalizme, već smo ih spominjali – mislimo na riječi arapskog, perzijskog i turskog porijekla, koji su ostavština i dokaz skoro petstogodišnje osmanske vladavine na prostoru Bosne. R. Filipović (1971:116) tuđicama

smatra one riječi koje su zadržale fonemske elemente po kojima se onda razlikuju od domaćih riječi. Status posuđenice takva riječ može dobiti tek onda kad se potpuno integrira u sustav jezika primatelja. Babić (1990: 218) ova dva pojma razlikuje na sljedeći način: “tuđica – riječ koju poznavalac jezika davaoca prepoznaje kao stranu riječ; posuđenica – riječ koja je tako promijenila svoj glasovni sastav i tako se integrirala u jezik primaoca da je ni poznavalac jezika davatelja ne prepoznaje kao stranu riječ”, a drugo tumačenje je da je “tuđica – riječ koja u jeziku primaocu ima dobru zamjenu, posuđenica – riječ koja u jeziku primaocu nema dobre zamjene ili nema nikakve.” U tom segmentu jezika se ogleda veza sa istočnim svijetom, ali Bosna i Hercegovina ima veze i sa Zapadom, o tome nam svjedoče posuđenice iz starogrčkog i novogrčkog jezika – grecizmi, romanizmi i drugi leksički elementi. “Južnoslavenski dijalekatski kontinuum iz kojeg su se poslije razvili standardni srpskohrvatski jezik te njegovi jezici nasljednici: bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski od ranog su srednjeg vijeka dolazili i u kontakt sa germanskim jezicima, tačnije sa istočnogermanskim i zapadnogermanskim idiomima čiji su govornici još u ranom srednjem vijeku prodrli do Julijskih Alpa i na Balkan.” (Memić, 2014: 22). Neki su istočnogermanski jezici nestali s Balkana u ranom srednjem vijeku, naprimjer gotski jezik, a ti jezici su bili skloni tome da i na drugim mjestima izumiru. Obratan slijed događaja imamo u zapadnogermanskim idiomima – u kasnijim historijskim događajima iz ovih idioma rodio se njemački jezik. S tim u vezi, “najveći broj posuđenica iz germanskih jezika u našem jeziku otpada na njemački.” (Memić, 2014: 23)

A, otkud germanizmi i austrijacizmi u bosanskome jeziku, objasnit ćemo u nastavku. Već smo kazali da je za jezički kontakt bitan historijski i kulturni kontakt. Po pravilu, nosioci jezičkog kontakta su dvojezične osobe. “One u svoj govor uvode riječi iz drugog jezika, koje se onda šire u jeziku primaocu.” (Memić, 2014: 26). Sada ćemo pokušati rasvijetliti primjer kontakta germanskih i slavenskih plemena. S obzirom na okolnosti i historijske prilike, ova plemena dolaze u prisan dodir još za vrijeme seobe naroda. “Najkasnije od 8. i 9. stoljeća na području današnje Austrije započinje kulturni i jezički kontakt između bavarskih i slavenskih plemena.” (Memić, 2014: 27).

Kako se u južnoslavenskoj jezičkoj zajednici osjeti germanski supstrat, tako jezički kontakt nije mogao dati ploda u jednom jeziku, a da drugi ne dobije ništa zauzvrat. S tim u vezi, u austrijskoj pokrajini Koruškoj osjetan je jak utjecaj slavenskog supstrata, što se ogleda u topografskim nazivima, prezimenima i lokalnom njemačkom dijalektu. Kako Bosna stupa u kontakt s njemačkim govornim područjem ili govornicima njemačkog jezika kad u srednjem i

novom vijeku nije pripala habsburškoj vlasti? Taj kontakt donosi sa sobom kasni srednji vijek. U 13. i 14. stoljeću rudari Sasi naseljavaju prostore bogate rudama, u ovome slučaju, Bosnu i Srbiju. Međutim, nedovoljno je poznata njihova putanja migracije te postoje dvije teorije odakle su stigli. U Bosni su naselili rudarske centre Srebrenicu, Olovo, Fojnicu i Kreševo. Sasi su za sobom ostavili toponimske tragove, a neki od njih su selo Sase u blizini Srebrenice, planina Kvarac, a slični toponimi mogu se pronaći i u Srbiji.

Analogijom, možemo zaključiti da u naše dijalekte tuđinskim dolaskom, po automatizmu ulaze riječi kao što su *šljam*, *šljaka* i *kvarc*.

Osim ovoga, “historijski izvori svjedoci su da je Tvrtko I Kotromanić rudnik srebra na korištenje dao Sasu Hansu.” (Memić, 2014: 28).

Godine 1878, nakon austrougarske okupacije, njemački jezički utjecaj prodire na prostor Bosne i Hercegovine. Historičari daju podatkovno objašnjenje, preko 100.000 austrougarskih oficira i službenika doseljava u Bosnu sa ciljem da zauzmu mjesto u austro-ugarskoj upravi. Narod ih je prozvao *kuferašima*. Oni su u svome govoru donijeli značajan broj germanizama koji su se ustalili u govoru tadašnjih stanovnika Bosne i Hercegovine. Dokaz za to su germanizmi koji su se ustalili u govorima Hrvatske i Srbije i njih ima mnogo više nego u govorima u Bosni. (Memić, 2014: 30). Germanizmi su u bosanski jezik ušli posredno kao već adaptirani oblici u hrvatskome ili srpskom jeziku. Međutim, neće se isključiti ni mogućnost da su neki germanizmi direktno preneseni u bosanski jezik, ali kao takvi oni su već bili poznati ili su se nalazili u susjednim govorima. Značajan broj njemačkih posuđenica je daljnjim širenjem na jug, preko srpskoga jezika, dospio u bugarski i albanski jezik.

4. Purizam

Razgovor o posuđenicama, tuđicama ili transferskim riječima nerijetko ne može izostaviti segment o purizmu.

“Tradicionalistički pristup jeziku podrazumijeva da se riječi stranog porijekla trebaju izbjegavati, odnosno zamjenjivati odgovarajućim domaćim riječima.” (Memić, 2014: 39).

Jezik jeste bogat kada ima veliki broj riječi u svojim rječnicima, ali da li je bogatiji kada su te riječi isključivo riječi nastale u okvirima granica države u čijoj je rječnik službi? Na posuđenice kao riječi koje su se ustalile u našem jeziku može se posmatrati dvojako, s jedne strane, veliki broj posuđenica shvaćamo kao dobro došao, odnosno da povećavaju fond

jezičkog blaga i doprinose jezičkom bogatstvu ili, sa druge strane, mislimo na stav da se bogatstvo jezika očituje dovoljnim brojem *domaćih* leksema.

Neki autori smatraju da je purizam odraz nacionalizma: “Purizam se javlja kao posljedica nacionalističkog shvaćanja jezika, on je jezični ekvivalent ksenofobiji i pretjeranoj društvenoj potrebi za razgraničavanjem. Istraživanja pokazuju da je jezični purizam oruđe koje služi rasističkoj i nacionalističkoj ideologiji.” (Kordić, 2010: 10).

Jezičko čistunstvo ili jezički purizam propagira da se u jeziku umjesto tuđica i posuđenica koriste domaći izrazi. On opisuje čistotu nacionalnog jezika i književnih djela uz nastojanje da se ograniči utjecaj drugih jezika na vlastiti. Dakle, ukoliko postoje sinonimni parovi riječi, jedne, koja je isključivo riječ bosanskog jezika, i druge, koja je posuđenica, prednost bi se trebala davati onoj koja je domaća. Leksema *gradi* je riječ njemačkog porijekla i označava toplomjer. Ako postoje korisnici te lekseme, smatramo da su u veoma malom, skoro pa zanemarljivom broju. Razumljivo da se za neke pojmove ne može pronaći adekvatna zamjena, ali i to da su neke riječi predugo u jeziku i da se prečesto koriste, toliko da bi ih vjerovatno bilo nemoguće zamijeniti drugima, naprimjer, leksema *pegla* ima sinonim *glačalo*, što je leksema koja se koristi u hrvatskom standardu. Ako ćemo posmatrati sa statističkog aspekta, uočiti ćemo, pažljivo slušajući sagovornike, da je na domaćem terenu u govorima bosanskoga jezika neznatan broj korisnika lekseme *glačalo* naspram lekeme *pegla*.

Bosanski jezik ne teži purizmu koliko to sa velikom željom rade hrvatski puristi. U posljednje vrijeme u medijima su glavna tema bili *mljevenci*. Na prvi pogled, rekli bismo da se radi o nekom novom jelu. Ali, jelo nije novo. Izvorno je tursko, ali već dugi niz godina pripada bosanskoj tradicionalnoj kuhinji, a riječ je o ćevapima za koje su Hrvati poželjeli svoj naziv. Hrvatski purizam ima dugu tradiciju i nije presudan samo kada su u pitanju posuđenice. Hrvatski jezik je na isti način rigorozan prema prevedenicama, neologizmima te dijalektizmima. Nije samo riječ o *mljevencima*, za vrijeme pandemije hrvatski puristi svoj jezik su obogatili novim leksemama, pandemija – *velepošast*, lockdown – *društvoštaj* ili nekim općim, kao što za solarnu ploču imaju naziv *suncozor*. USB je *utik*, backstage je *zapozerje* i slično.

Snježana Kordić u knjizi *Jezik i nacionalizam* u poglavlju “Purizam“ upućuje oštru kritiku na račun hrvatskih purista i samog čina čišćenja jezika te takav postupak povezuje sa njemačkim nacizmom. Purizam je okarakteriziran kao popratna pojava nacionalizma. “Purizam povećava nacionalizam jer uči da se sve klasificira kao hrvatsko ili nehrvatsko, i da se sve što navodno

dolazi iz vlastite nacije proglašava dobrim, dok se ono što dolazi iz drugih nacija proglašava štetnim i zlim.” (Kordić, 2010: 17)

Puristički stavovi ne mogu donijeti mnogo pozitivnoga, jer svaka leksema na svoj način ima mogućnost sudjelovati u bogaćenju jezika. Tako i posuđenice učestvuju u proširivanju leksike bosanskog jezika i smatramo da ne treba imati rigidne stavove prema novim riječima, a pogotovo ne prema onim stranoga porijekla koje su se udomaćile u našem jeziku i stekle status često upotrebljivanih leksema. “Neprihvatljivost purizma savremenoj lingvistici argumentira se sljedećim činjenicama: sve riječi u jeziku imaju istu vrijednost, bez obzira na njihovo porijeklo. Ne postoje vrednije ili manje vrijedne riječi.” (Memić, 2014: 39)

Suprotno od purista, S. Kordić nas nastoji uvjeriti da su posuđenice, tuđice ili transferske riječi važni svjedoci kulturnog života jednog naroda, spomenici njegove historije oformljavanja, njegovih neizbježnih kontakata sa drugim narodima, od kojih je primao važan duhovni i tehnički dobitak. Bogatstvo stranim riječima je obilježje razvijenog kulturnog jezika, ono je neophodno obogaćivanje i čak profinjavanje mogućnosti izražavanja.

5. Germanizmi

Glavni predmetom istraživanja ovoga rada su germanizmi. Germanizmi su svakako riječi njemačkoga porijekla koje su jezičkim kontaktom i posuđivanjem postale dijelom bosanskoga jezika, a za primjer ćemo uzeti one koji se najviše koriste i za koje u našem jeziku nemamo sinonime: *auspuh*, *bager*, *ceker*, *deka*, *escajg*, *felga*, *kifla*, *grof*, *šampita*, *šaraf*, *tašna* i dr. ili imamo, ali smo skloniji upotrebi germanizama. Da bismo pokazali koliko često radije koristimo germanizme nego njihove sinonime u bosanskome jeziku, navest ćemo lekseme poput *ajkula* umjesto morski pas, *bina* radije nego pozornica, *ceh* prije nego račun, *feler* umjesto greška, *germa* umjesto kavasac, *pegla* prije nego glačalo itd.

Prilikom pretraživanja literature, uvidjeli smo da su filolozi davali različite definicije germanizama i došli smo do zaključka da nijednu ne možemo potpuno prihvatiti.

Definiciju germanizma ponudio je Babić, koji navodi da “sve što u domaćem jeziku potječe neposredno ili posredno iz njemačkoga jezika možemo smatrati germanizmom, ali je očito da svi tako određeni germanizmi nisu istovrsni.” Također, Babić navodi da njemačke posuđenice treba raščlaniti prema sljedećim kriterijima: pravo porijeklo, vrijeme preuzimanja, stepen prilagođenosti te status njemačke posuđenice u standardnom jeziku (Babić 1990: 214-224;

navedno prema: Stojić 2008: 361). Babić također nastoji napraviti razliku između *pravih* i *nepravih* germanizama koje još naziva *prividnim* ili *polugermanizmima*. S. Babić (1990: 98), pak, riječi njemačkoga podrijetla koje su u hrvatski ušle posredstvom drugoga jezika naziva polugermanizmima, a riječi koje porijeklo vuku iz drugih jezika, ali su u hrvatski preuzete iz njemačkoga naziva pagermanizmima.

V. Piškorec (2001: 41) uvodi nazive primarni (riječi direktno preuzete iz njemačkoga, no koje nisu njemačkoga podrijetla, npr. cigla < njem. Ziegel < lat. tegula) i sekundarni germanizmi (izvorno njemačka riječ preuzeta iz nekoga drugog jezika, npr. šaraf < mađ. saraf < njem. Schraube).

M. Turk (1995: 186) razlikuje prave germanizme, izvorne njemačke riječi koje su u hrvatski jezik ušle direktno iz njemačkoga, i neprave germanizme, tj. riječi preuzete iz njemačkoga koje već u njemu imaju status posuđenica.

U *Hrvatskom općem leksikonu* germanizam je definiran na sljedeći način: “Riječ ili konstrukcija kojega germanskoga jezika, najčešće njemačkoga, u njemu samome ili preuzeta u neki drugi jezik, odnosno načinjena prema germanskom jeziku.” (1996: 306). Definicija ističe kako su germanizmi riječi iz germanskoga, najčešće njemačkog jezika. Rikard Simeon (1969: 396) u svojoj definiciji nastoji proširiti njihovo značenje te ih određuje na tri načina: “1. Općenito nešto što je svojstveno Njemačkoj, a uvedeno je u drugih naroda ili u druge jezike (običaj, jezik itd.); 2. znači riječ, izraz konstrukciju svojstvenu njemačkom jeziku, uzetu samu po sebi ili unesenu u druge jezike ili pak načinjenu prema njemačkom jeziku; 3. znači riječ izraz ili konstrukciju preuzetu iz bilo kojega germanskog jezika ili načinjenu prema njemu, koja nije u skladu s jezikom u koji je ušla.” Iz ove definicije može se vidjeti kako autor germanizmima ne smatra samo riječi, već i običaje uvedene u drugu narodnost i ostalo. Također, naglašava kako jezik davalac ne mora nužno biti njemački, već bilo koji germanski jezik.

Memić, pak, germanizmima smatra “one posuđenice koje smo u bosanski jezik preuzeli iz njemačkog standardnog jezika ili nekih od njegovih dijalekata.” (2014: 23) i napominje da se to odnosi na južnoslavensku lingvistiku.

U *Rječniku bosanskog jezika* u izdanju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajvu pronašli smo sljedeću definiciju germanizma: “prepoznatljiva jedinica iz njemačkog jezika usvojena u nekom drugom jeziku, obično negermanskome.” (FRBJ, 2010: 310). Sličnu definiciju

ponudili su nam i autori *Rječnika* Instituta za jezik, oni kažu da je germanizam “prepoznatljiva pojedinost iz njemačkog jezika usvojena u drugom jeziku.” (IRBJ, 2007: 163)

Sad se zapravo postavlja pitanje odakle tačno dolaze germanizmi, odnosno iz kojih varijeteta i u kojim varijetetima bosanskog jezika se oni upotrebljavaju. S obzirom na to da njemački jezik posjeduje veliki broj dijalekata, germanizmi su u bosanski jezik preuzeti iz standardnog njemačkog jezika ili iz nekih varijeteta razgovornog jezika koji su usko povezani sa standardnim jezikom. Kada kažemo razgovorni jezik, onda obično mislimo na bavarsko-austrijski ili švapski (rajnski), ali u izrazito rijetkim slučajevima. Da bismo došli do zaključka iz kojeg tačno varijeteta dolaze germanizmi, Memić kaže da se to najlakše može utvrditi na temelju fonetskoga oblika germanizma u bosanskom jeziku; kao primjer navodi imenice *šajba* i *kapa*, za koje kaže da su došle iz standardnog jezika, dok su imenice *šablon* i *madrac* došle iz jednog od varijeteta razgovornog jezika jer su preuzete bez završnog *-e*. (Memić, 2014: 34)

6. Klasifikacija germanizama s obzirom na oblast kojoj pripadaju

Naš osnovni cilj u ovome radu bio je napraviti tematsku podjelu germanizama koje smo izdvojili iz rječnika koji su sačinjavali korpus ovoga rada. Tematska polja koja su autori rječnika uzeli kao kriterije za klasifikaciju leksema u rječnicima su raznovrsna i skoro da obuhvataju svaki segment života. Ono što smo primijetili jeste da se germanizmi pojavljuju čak u okviru 32 oblasti i na osnovu toga uz značenje dobijaju upotrebnu etiketu oblasti kojoj pripadaju. Oblast u okviru koje smo prepoznali barem jednu leksemu uvrstili smo u ovaj rad, a prepoznali smo: agronomiju, anatomiju, antropologiju, arhitekturu, astrologiju, astronomiju, bankarstvo, botaniku, ekonomiju, etnonime, farmaciju, fiziku, geografiju, građevinu, hemiju, književnost, kuharstvo, lingvistiku, matematiku, medicinu, mineralogiju, muziku, politiku, pozorište, sport, tehnologiju, tekstilnu oblast, trgovinu, veterinarstvo, vojnu oblast te zoologiju. U nastavku, komentirat ćemo primjere iz svake od navedenih oblasti.

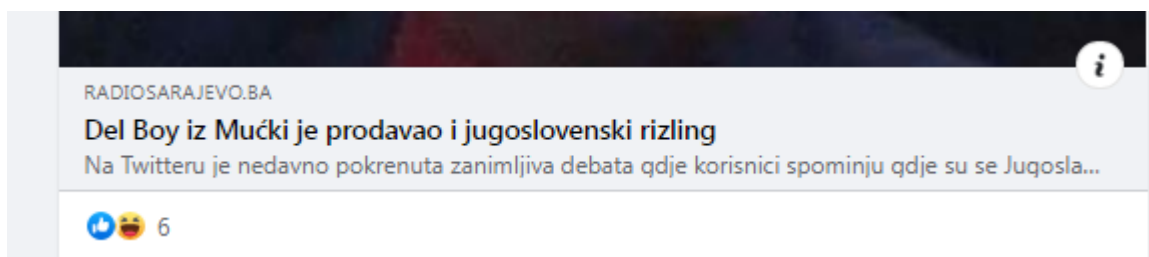
6.1. Germanizmi iz oblasti agronomije

Agronomija je nauka o poljoprivredi i predstavlja jednu od oblasti u rječnicima, a ono što smo uočili jeste da je u sferama naših interesovanja, odnosno rječnicima koje smo pretraživali,

malo riječi iz ove oblasti. U našem korpusu mogli smo izdvojiti četiri lekseme uz koje je navedena upotrebna etiketa agronomije.

Pronađene lekseme su sljedeće: *freza* (FRBJ, 297), gdje je riječ o ‘poljoprivrednoj mašini koja služi za obrađivanje zemlje’, *hamburger* (FRBJ, 354), ‘poznata sorta vinove loze i grožđa’, *lipicanac/lipicaner* (FRBJ, 596), ‘pasmina plemenitih konja’ te, naposljetku, *rizling* (FRBJ, 1152), gdje je riječ o ‘vrsti bijeloga grožđa’.

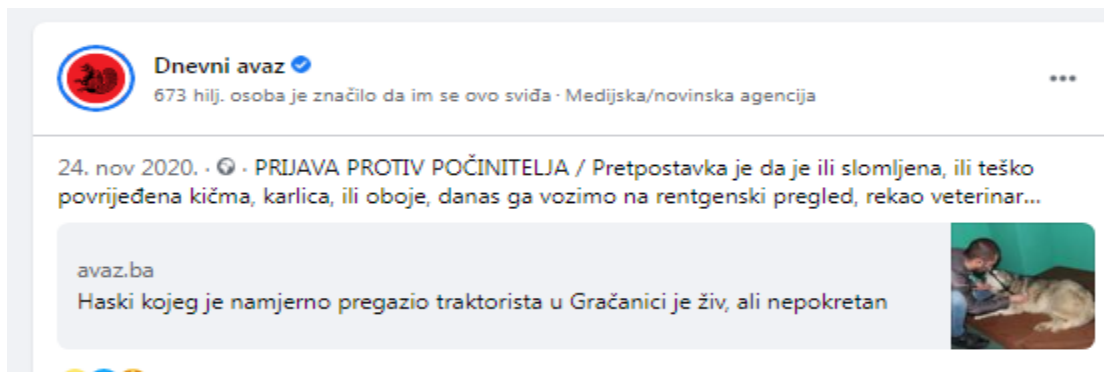
Leksemu *freza* navodi i Memić u svome rječniku (RGBJ, 101) ali sa drugom upotrebnom etiketom, svrstava je u oblast tehnologije, ali on nije jedini. Naime, pored upotrebne etikete *agr.* autori FRBJ su također stavili i značenje koje pripada oblasti tehnologije. Leksema *rizling* pojavljuje se uporedo u sva tri rječnika, ali samo u FRBJ ima svoju odrednicu, dok u ostalima nema, s tim da u FRBJ imamo i metonimijsko značenje ove lekseme. Ostale lekseme se pojavljuju samo u FRBJ sa naznačenom upotrebnom etiketom.

Na slici iznad imamo naziv članka u čijem se kontekstu nalazi leksema *rizling*. Pogledat ćemo i fonemski sastav riječi na njemačkom jeziku – *riesling* pa ćemo uočiti sličnosti sa leksemom prilagođenom u bosanskome jeziku. Pored upotrebne etikete agronomije, uz ovu leksemu, kako smo već rekli, u FRBJ stoji i metonimijsko značenje, a upućuje na ‘vino dobijeno od tog grožđa’. U ovome slučaju leksema *rizling* je upotrijebljena u metonimijskom značenju.

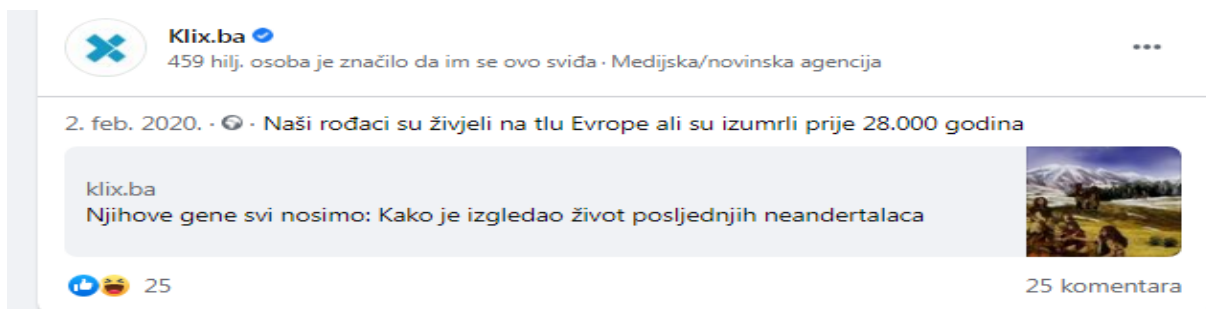
6.2. Germanizmi iz oblasti anatomije

Leksema *karlica* je u FRBJ označena kao ona koja pripada oblasti anatomije. Anatomija je nauka o građi, oblicima i sastavu organskih bića, a leksema *karlica* označava ‘kosti u predjelu krsta, kukova i donjeg dijela stomaka’ (FRBJ, 491). Ova leksema nalazi se i u IRBJ sa dva značenja ‘skup kostiju u donjem dijelu trbuha; posuda za mlijeko’ (IRBJ, 278). Međutim, autori u IRBJ ne izdvajaju lekseme s obzirom na njihovu upotrebnu pripadnost oblasti anatomije. Na slici ispod imamo leksemu *karlica* u kontekstu naslova članka:

6.3. Germanizmi iz oblasti antropologije

Antropologija je naučna disciplina čiji je predmet proučavanja razvoj ljudskog društva kroz historiju. Iz navedene oblasti pronašli smo dvije lekseme: *neandertalac* (FRBJ, 736) i *negrid* (IRBJ, 441). Značenje lekseme *neandertalac* je ‘fosilni ostaci pračovjeka’, leksema se sa sličnim značenjem pojavljuje i u IRBJ (435). Na slici možemo vidjeti kontekst upotrebe navedene lekseme:

Neandertalac, pored antropološkog značenja, posjeduje i preneseno značenje, a pripada razgovornom stilu. Autori oba rječnika uz osnovno značenje lekseme ne izostavljaju ni njeno sekundarno značenje.

Druga leksema koju smo pronašli jedino se pojavljuje u IRBJ, a radi se o leksemi *negrid*, sa značenjem ‘pripadnik crnačke rase’ (IRBJ, 441).

6.4. Germanizmi iz oblasti arhitekture

Arhitektura je umjetnost gradnje, planiranja, oblikovanja i izrade najrazličitijih objekata sa različitim funkcijama: za življenje, odmor, rekreaciju, obrazovanje, radne djelatnosti i brojne druge aktivnosti. Iz bogatoga korpusa pronašli smo samo jednu leksemu za koju je navedeno

da pripada oblasti arhitekture. Leksemu *friz* pronašli smo u FRBJ, a njeno značenje je ‘horizontalna greda koja odvaja zidove jedan od drugoga ili zid od krova’ (FRBJ, 298). Autor RGBJ lekseme iz oblasti arhitekture svrstava u lekseme iz oblasti tehnologije, a kao konkretan primjer uzet ćemo leksemu *rajšina* ‘*teh.* vrsta arhitektonskog lenjira’ (RGBJ, 196).

6.5. Germanizmi iz oblasti astrologije i astronomije

S obzirom na to da su astronomija i astrologija dvije discipline koje se nerijetko zamjenjuju, bit će potrebno da ih prvo definiramo. Astronomija je nauka o suncu, mjesecu, zvijezdama, svemiru, dok astrologija proučava pokrete i pozicije zvijezda i planeta u uvjerenju da utječu na ljudsko ponašanje i sudbinu.

U okviru astrologije pronašli smo jednu leksemu, ta leksema je *Vaga* (FRBJ, 1418) sa značenjem ‘zodijački znak’: “Rođen je devetog oktobra, *Vaga* je to.” U kontekstu prethodno navedene rečenice, leksema *Vaga* je upotrijebljena u astrološkom značenju.

Jedna leksema iz našega korpusa pripada oblasti astronomije. Pronađena je u FRBJ, a to je *Vaga*. Leksema *Vaga* (FRBJ, 1418) posjeduje više upotrebnih etiketa, ali u ovome poglavlju interesira nas astronomska, te leksema ima značenje ‘sazviježđe u zodijaku’.

6.6. Germanizmi iz oblasti bankarstva i ekonomije

Bankarstvo je djelatnost kojom se bave banke. Za primjer ćemo uzeti jedinu leksemu koja je izdvojena prema navedenom kriteriju – oblasti bankarstva, a riječ je o leksemi *talir* (FRBJ, 315). Ona se pojavljuje u sva tri rječnika koji su sačinjavali korpus ovoga rada. Međutim, autori i FRBJ i RGBJ etiketiraju leksemu kao onu koja pripada historijskoj oblasti, s tim da su autori FRBJ dodali i *bank*. pa iz tog razloga uvrštavamo ovaj reprezentativni primjer kao jedini germanizam iz oblasti bankarstva. Srodne lekseme navodi i Memić, u pitanju su *bankrot* i *bankrotirati* (RGBJ, 57), ali u RGBJ obje lekseme su bez njihovih upotrebnih etiketa. Iz oblasti ekonomije uspjeli smo pronaći jedan primjer u korpusu ovoga rada, a ekonomija je naučna disciplina koja proučava kako društva upotrebljavaju oskudne resurse da bi proizvela određena dobra i usluge i raspodijelila ih među ljudima. Leksema *devalvacija* je u FRBJ označena navedenom upotrebnom etiketom, a značenje je ‘1. opadanje, nestajanje ili gubljenje vrijednosti 2. ekon. smanjivanje vrijednosti novčane jedinice prema zlatu ili drugim

novčanim jedinicama' (FRBJ, 177). Ova leksema ne pojavljuje se u drugim rječnicima koji su sačinjavali korpus rada, dakle, u IRBJ i u RGBJ.

6.7. Germanizmi iz oblasti botanike

Botanika je dio prirodne nauke, preciznije – biologije, čijim su predmetom proučavanja biljke. U rječnicima smo pronašli sljedeće primjere koji su obilježeni kao germanizmi iz oblasti botanike: *celer* (FRBJ, 105), *keleraba* (FRBJ, 497), *kelj* (FRBJ, 497), *krompir* (FRBJ, 557), *oleander* (IRBJ, 536), *paradajz* (FRBJ, 875), *špinat/spanać* (IRBJ, 1055).

Prilikom usporedbe navedenih primjera iz rječnika kojima smo se koristili, možemo izvesti zaključak da autori FRBJ i IRBJ prave klasifikaciju na osnovu toga da li lekseme pripadaju oblasti botanike, dok Memić germanizme nije određivao s obzirom na navedenu oblast iako same lekseme navodi, npr., leksemu *celer* (RGBJ, 68) obilježava kao onu koja pripada oblasti gastronomije, a navodi i lekseme: *keleraba* (RGBJ, 132), *kelj* (RGBJ, 132), *krompir* (RGBJ, 143), *paradajz* (RGBJ, 184), *špinat* (RGBJ, 233).

6.9. Germanizmi iz oblasti farmacije

Farmacija je skup svih znanja o lijekovima, a to podrazumijeva njihovo spravljanje, ispitivanje, kontrolu, čuvanje, upotrebu i djelovanje. Jedini primjer koji smo pronašli je leksema *flaster* (FRBJ, 291). Ova leksema nalazi se i u IRBJ i u RGBJ, ali nije određena s obzirom na oblast kojoj pripada. *Flaster* – 'ljepljiva traka na kojoj ima komad gaze, što je efektivna zaštita za manje ozljede na tijelu' (IRBJ, 150), *flaster* 'medicinski mehem nanesen na ljepljivu traku' (RGBJ, 96). U FRBJ ova leksema ima i druga značenja, a ono koje želimo komentirati jeste žargonsko: 'igrač koji ima isključivo zaduženje da pokriva i markira jednog igrača iz protivničkog tima'.

6.10. Germanizmi iz oblasti fizike

Fizika je nauka koja proučava pojave dostupne mjerenju, atome, molekule, elektricitet, čvrsta, tekuća i plinska stanja materije, kretanja razne vrste, zračenja, otkriva zakonitosti po kojima se te pojave događaju. Oblast fizike u korpusu kojim smo se koristili je oskudna, pronašli smo svega jednu leksemu u FRBJ, a riječ je o leksemi *herc* sa značenjem 'jedinica frekvencije'

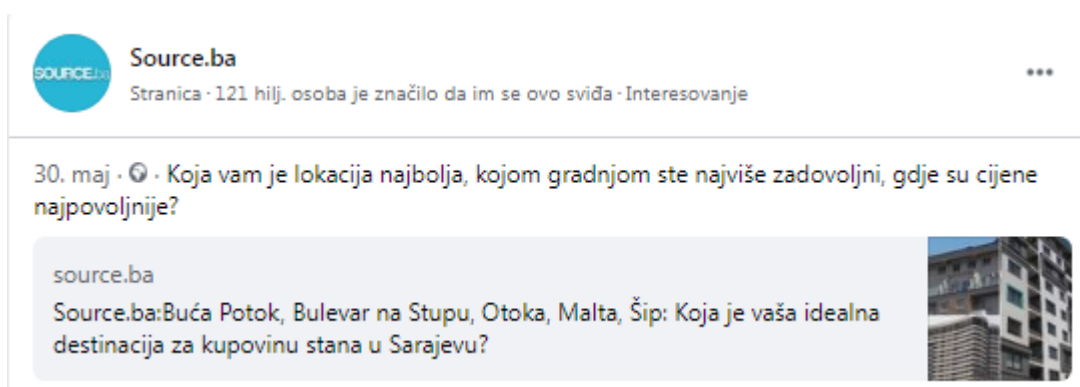
(FRBJ, 358). Ovu leksemu navode i autori IRBJ, a i Memić u RGBJ. Međutim, Memić navodi leksemu sa značenjem ‘boja u kartama, srce’ (RGBJ, 120), dok su autori IRBJ naveli značenje ‘jedinica za frekvenciju elektromagnetskih valova (Hz); igraća karta’ (IRBJ, 196).

Da bismo u radu prikazali kontekst upotrebe lekseme *herc*, a s obzirom na to da je u ovome poglavlju predmet interesovanja oblast fizike, poslužio nam je udžbenik za osnovne škole: “Frekvencija talasa jednaka je recipročnoj vrijednosti perioda talasa. Jedinica za frekvenciju je herc, oznaka Hz.” (Gabela, Muratović, 2013: 81).

6.11. Germanizmi iz oblasti geografije

Geografija je nauka koja se bavi proučavanjem planete Zemlje, a zanima je kopno, more, stanovništvo, ekonomija, privreda itd. Analizirajući rječničku građu, uspjeli smo uočiti da lekseme, s obzirom na pripadnost oblasti geografije, izdvajaju jedino autori FRBJ a i ti su primjeri u izrazito malome broju. Uspjeli smo pronaći svega tri primjera: *glečér* (FRBJ, 317), *Malta* (FRBJ, 625) i *rit* (FRBJ, 1151)

Leksema *glečér* nalazi se u sva tri rječnika, ali autori IRBJ i RGBJ oblast geografije nisu uzeli kao kriterij pri klasifikaciji, pod leksemom *Malta* (FRBJ, 625) misli se na sarajevsku četvrt – Dolac-Maltu, dok leksema *rit* (FRBJ, 1151) označava ‘močvarno područje uz rijeku ili jezero’. Ova leksema je također uvrštena u RGBJ, ali kao ni leksema *glečér* nije određena s obzirom na upotrebnu etiketu.

The screenshot shows a Source.ba advertisement. At the top left is the Source.ba logo and name. Below it, it says 'Stranica · 121 hilj. osoba je značilo da im se ovo sviđa · Interesovanje'. The main text of the ad asks: '30. maj · 📍 · Koja vam je lokacija najbolja, kojom gradnjom ste najviše zadovoljni, gdje su cijene najpovoljnije?'. Below this is a grey box with the text: 'source.ba Source.ba: Buća Potok, Bulevar na Stupu, Otoka, Malta, Šip: Koja je vaša idealna destinacija za kupovinu stana u Sarajevu?'. To the right of this text is a small image of a modern apartment building.

Na slici iznad imamo nabrojane četvrti grada Sarajeva. Među njima, u kontekstu naziva navedenoga članka, možemo pročitati i leksemu *Malta*.

6.12. Germanizmi iz građevinske oblasti

Građevinarstvo je primijenjena nauka, najstarija i najznačajnija grana tehnike, odnosno, privredna grana koja se bavi tehničko-tehnološkim aspektima gradnje građevina, tj. istraživanjem, projektiranjem i izgradnjom te proizvodnjom građevinskih materijala, poluproizvoda i gotovih proizvoda, ispitivanjem zemljišta, materijala i konstrukcija te građevinskom statikom. Njemačka je država poznata po kvalitetnom alatu i mašinama neophodnim za izvođenje građevinskih radova, pa s obzirom na to njemački jezik i jeste pogodno mjesto nastanka naziva građevinske opreme, međutim, u FRBJ smo pronašli svega četiri germanizma koja su klasificirana kao lekseme koje pripadaju građevinskoj oblasti. Autori drugih rječnika nisu napravili podjelu s obzirom na navedeni kriterij iako navode lekseme koje su u FRBJ označene kao one koje pripadaju spomenutoj oblasti. Što se tiče Memića, razlog je vjerovatno taj što je on sklon tome da ne razdvaja tehničke oblasti i sve ih svrstava u oblast tehnologije ili ih jednostavno uopće ne obilježi upotrebom etiketom – *šut* (RGBJ, 250) kao ‘građevinski otpad’, a autori IRBJ navodeći lekseme u značenju jasno opisuju svrhu u građevinarstvu, ali ne obilježavaju ih s obzirom na tu odrednicu. Primjeri koje smo prepoznali su: *cigla* (FRBJ, 109), *deka* (FRBJ, 165), *fuga* (FRBJ, 299), *šuta* (FRBJ, 1309).

Oblast građevinarstva po broju označenih leksema je veoma mala, međutim, ono što smo primijetili jeste da ni autori FRBJ nisu etiketirali sve lekseme koje se mogu svrstati u ovu oblast. Tako su naveli lekseme: *biber* (FRBJ, 64), ‘zaobljena vrsta građevinskog pokrovnog crijepa’, i *bager* (FRBJ, 42), ‘mašina konstruirana kao vozilo za grube građevinske radove’, bez upotrebnih etiketa, a pored lekseme *vaservaga* (FRBJ, 1423) stoji obilježje *razg.* uz značenje ‘sprava za ispitivanje vodoravnosti površina’. Smatramo da navedene lekseme pripadaju građevinskoj oblasti, leksemama *biber* i *bager* opis značenja direktno određuje sferu upotrebe, a, sa druge strane, za leksemu *vaservaga* jasno je da nijedan građevinski poduhvat ne bi bio uspješno izveden bez njene pomoći.

6.8. Germanizmi etnonimi

Etonimi su nazivi za pripadnike nacija, naroda, plemena ili nekih drugih, manjih ili većih, etničkih skupina. Jedina leksema koja ima upotrebnu etiketu etnonima jeste leksema *Švabo* (FRBJ, 1310), koja označava pripadnika njemačkog naroda iz Švapske. Ova leksema ima i upotrebnu etiketu *hist.* sa značenjem ‘staro germansko pleme’, te *razg. pejor.* ‘Nijemac. Osoba iz naših krajeva naseljena u Njemačkoj’.

Ivan Lovrenović nerijetko u svojim djelima Prvi svjetski rat naziva *Švabinim* ratom. “Kad je dječak poodrastao, podbadao je djeda: Zar i ovaj drugi rat nije bio Švabin, ima li ijedan da nije Švabin?” (Lovrenović, *Doratova smrt*).

6.13. Germanizmi iz hemijske oblasti

Hemija je jedna od osnovnih nauka o prirodi, eksperimentalna nauka koja se bavi proučavanjem prirode i prirodnih pojava, otkriva i neke prirodne zakone, zakonitosti slaganja atoma, tih malih čestica materije, u složenije strukture, koje zovemo molekule. Iz korpusa smo izdvojili osam germanizama koji su etiketirani kao lekseme iz hemijske oblasti. Ono što smo primijetili nije mnogo drugačije od naših prijašnjih zapažanja koja su se ticala prethodnih oblasti, a to je da u FRBJ i u IRBJ imamo hemiju kao oblast pri etiketiranju, dok Memić nije odredio lekseme kao one koje bi pripadale hemijskoj oblasti iako ih navodi. Uglavnom su to hemijski elementi, pa prema tome izdvajamo primjere:

bizmut (FRBJ, 70), *firnajs/firnajz/firnis* (FRBJ, 290), *kobalt* (FRBJ, 513), *kofein* (FRBJ, 514), *nigrozin* (IRBJ, 486), *mesing* (FRBJ, 645), *oleat* (IRBJ, 536), *volfram* (FRBJ, 1450).

Ono što je zanimljivo i što smo uočili jeste da autori IRBJ navode leksemu *cink* kao hemijski element, čak i njegovu oznaku u periodnom sistemu elemenata, ali ga ne svrstavaju kao leksemu iz hemijske oblasti – *cink* (IRBJ, 62) sa značenjem ‘metal plavkastobijele boje; hemijski element, oznaka Zn’.

6.14. Germanizmi iz oblasti književnosti

Kada su u pitanju germanizmi, oblast književnosti nije previše zastupljena, naime, svega tri germanizma u rječnicima bosanskoga jezika obilježena su kao lekseme koje pripadaju oblasti književnosti. Sve tri lekseme pripadaju rječničkoj građi FRBJ jer jedino autori ovoga *Rječnika* prave detaljniju i precizniju klasifikaciju.

Lekseme o kojima govorimo su *humoreska*, *moderna* i *lajtmotiv*.

Humoreska je ‘jednostavna šaljiva priča’ (FRBJ, 374), *moderna* predstavlja ‘smjer i razdoblje u književnosti’ (FRBJ, 666), a *lajtmotiv* je ‘osnovni motiv ugrađen u strukturu djela’ (FRBJ, 581).

Leksema *humoreska*, pored upotrebne etikete iz oblasti književnosti, ima i upotrebnu etiketu iz oblasti muzikologije, kao i leksema *lajtmotiv*, koja je još dodatno obojena prenesenim značenjem: ‘osnovna, glavna misao’.

Leksema *lajtmotiv* je u ovome slučaju upotrijebljena u svome prenesenom značenju.

6.15. Germanizmi iz oblasti kulinarstva/gastronomije

U korpusu smo pronašli 19 germanizama sa odrednicom *kuh.* i 30 germanizama sa odrednicom *gastr.* Autori FRBJ upotrebljavali su oznaku *kuh.*, a Memić u RGBJ koristi *gastr.*, dok u IRBJ nema upotrebni etiketa za lekseme koje su u drugim rječnicima obilježene spomenutim etiketama.

To su sljedeće lekseme: *ajnpren* (RGBJ, 53), *bajc* (RGBJ, 56), *brizle* (FRBJ, 91) (RGBJ, 64), *buhvla* (FRBJ, 98) (RGBJ, 65), *celer* (RGBJ, 68), *cimet* (RGBJ, 73), *ćušpajz* (RGBJ, 77), *dinstati* (FRBJ, 186) sa značenjem ‘pripravljati jelo od mesa ili povrća kuhajući ga u pari’, u usporedbi sa *dinstati* (RGBJ, 80) ‘kuhati jela u poklopljenoj posudi s malo vode i masti, pariti’, *dunst* (RGBJ, 83), *fil* (RGBJ, 95), *filovati* (RGBJ, 95), *fišprikaš* (FRBJ, 290), *flekica* (RGBJ, 97), *garnirung* (RGBJ, 106), *geršlo* (FRBJ, 390), *hamburger* (FRBJ, 354), *kajzerica* (FRBJ, 480), *kifla* (FRBJ, 499), *knedla* (FRBJ, 511), *krezle* (FRBJ, 551), *krofna* (FRBJ, 557), *krompir* (FRBJ, 557), *labla* (RGBJ, 151), *marcipan* (RGBJ, 165), *nokla* (RGBJ, 176), *nudle* (RGBJ, 176), *oblatna* (RGBJ, 178), *parizer* (RGBJ, 185), *plata* (FRBJ, 907), *puslica* (RGBJ, 194) *prezla* (FRBJ, 1030), *radler* (RGBJ, 195), *sacher-torta* (RGBJ, 205), *saft* (RGBJ, 205) *senf* (FRBJ, 1186) (RGBJ, 206), *supa* (FRBJ, 1268), *šlag* (FRBJ, 1297), *šnicla* (FRBJ, 1299), *šamrolna* (RGBJ, 211), *šnita* (RGBJ, 226), *špikovati* (RGBJ, 232), *štrudla* (FRBJ, 1306) (RGBJ; 248), *šufnudle* (RGBJ, 249), *vafl* (RGBJ, 263).

Uzet ćemo za primjer germanizam *prezla*, koji je u FRBJ označen kao *kuh.*, dok je u RGBJ također neoznačen iako Memić navodi oznaku *gastr.* kao ekvivalent oznaci *kuh.* U IRBJ (840) leksema nema upotrebnu etiketu, nego je samo opisano njeno značenje: *prezla*, ‘osušene i sitno samljevene mrvice hljeba’. (IRBJ, 840).

U RGBJ primijetili smo nedosljednost u obilježavanju leksema iz ove oblasti. Naime, leksema *šampita* (RGBJ, 211), a riječ je o kolaču i nalazi se na popisu riječi u RGBJ, nema nikakvu upotrebnu etiketu. Nismo prepoznali razlog zbog kojeg je ova leksema označena na ovakav način, jer odmah poslije nje dolazi leksema *šamrolna* (RGBJ, 211), koja je označena kao leksema koja pripada oblasti gastronomije. Identičan je pristup primijenjen i u slučaju leksema *geršlo* (RGBJ, 107) i *puter* (RGBJ, 194), a riječ je o prehrambenim proizvodima koji su navedeni bez upotrebnih etiketa u ovome *Rječniku*.

Kako u RGBJ imamo primjere koji pripadaju ovoj oblasti, a nisu obilježeni upotrebnom etiketom, tako smo i u FRBJ pronašli leksemu *saft* (FRBJ, 1167) bez ikakve upotrebne etikete i, kao i u RGBJ, leksemu *puter* (FRBJ, 1096), uz koju stoji preneseno značenje: ‘mlada i lijepa osoba’.

Zanimljiva zapažanja su u vezi sa leksemom *plata*, dakle, u FRBJ uz navedenu leksemu imamo upotrebnu etiketu iz oblasti kulinarstva. Već smo rekli da i autor RGBJ izdvaja lekseme na osnovu ove oblasti i dodaje im etiketu *gastr*. Značenje lekseme je ‘1. ploča kuhinjskog šporeta 2. kombinacija jela na pladnju koja se služi za više gostiju’ (FRBJ, 907). Plata predstavlja jedan od kuhinjskih elemenata i kombinaciju jela, pa smo zaključili da su autori FRBJ ovom upotrebnom etiketom obuhvatili oba značenja, a primijetili smo da Memić dijelove kuhinjskih elemenata ne svrstava u isti koš sa jelima. Ali, autori FRBJ napravili su iznimku i u slučaju leksema *šporet* (FRBJ, 1301) ili *ringla* (FRBJ, 1151), koja se u *Rječniku* pojavljuje sa značenjem ‘okrugla ploča na električnom štednjaku na kojoj se kuha’, a jedina etiketa koja stoji uz ovu leksemu jeste ona koja ukazuje na pripadnost razgovornom stilu. Naime, u RGBJ primijetili smo leksemu *kredenac* (RGBJ, 142) sa značenjem ‘visoki ormar u kuhinji ili trpezariji, obično za čuvanje posuđa’. Uz leksemu stoji oznaka arhaično, bez drugih etiketa. No, u ovome slučaju ne slažemo se sa Memićem, *kredenac* nije arhaična riječ.

6.16. Germanizmi iz oblasti lingvistike

Lingvistika je nauka o jeziku koja se bavi proučavanjem funkcije i općih zakonitosti jezika. Kada je u pitanju oblast lingvistike, uspjeli smo pronaći jedan primjer u FRBJ, a riječ je o leksemi *jidiš* (FRBJ, 472): jidiš je ‘govorni jezik istočnoevropskih Jevreja’. Ova leksema je označena kao germanizam i u IRBJ, ali nije etiketirana s obzirom na upotrebu: *jidiš* ‘jezik Jevreja istočnih evropskih zemalja, koji potječe iz staronjemačkog jezika, s hebrejskim i slavenskim elementima.’ (IRBJ, 264). Navedeni primjer nismo pronašli u RGBJ.

6.17. Germanizmi iz oblasti matematike

Matematika je prirodna nauka čiji je predmet interesovanja račun, računanje, učenje o veličinama, o količinskim odnosima i prostim oblicima stvarnog svijeta. Leksema *kugla* je jedina leksema koju smo pronašli iz oblasti matematike. Ovu leksemu su obilježili i autori FRBJ i autori IRBJ u oba slučaja sa značenjem ‘geometrijsko tijelo’ (FRBJ, 566, IRBJ, 328). Navedena leksema u FRBJ, pored ove upotrebne etikete, ima i još neke, a to su ‘*sport*. rekvizit za bacanje udalj, *žarg.* glava, *žarg.* ženske grudi, *astr.* Zemlja, *sport.* lahkootletska disciplina’.

6.18. Germanizmi iz oblasti medicine

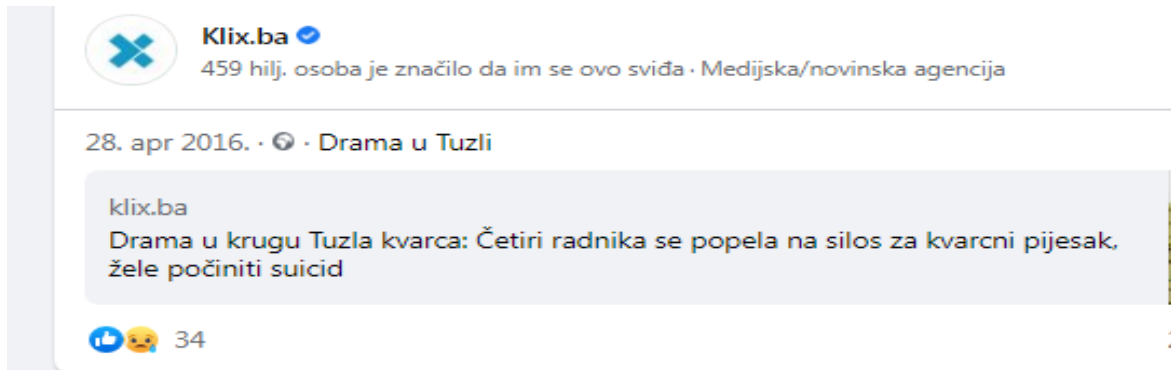
Medicina je nauka o ljudskom organizmu, o njegovim bolestima, o otkrivanju, sprečavanju i liječenju bolesti. Prepoznali smo osam leksema uz čije se značenje nalazi upotrebna etiketa med., a to su sljedeće lekseme:

fleka (FRBJ, 291), *fras* (FRBJ, 297), *giht* (FRBJ, 311), *okulist/okulista* (IRBJ, 535), *šarlah* (FRBJ, 1287), *šina* (FRBJ, 1293), *štih* (FRBJ, 1304), *triper* (FRBJ, 1348).

Prilikom klasifikacije germanizama iz oblasti medicine te komparirajući tri rječnika možemo zaključiti da autori FRBJ izdvajaju medicinu kao jednu od oblasti kojoj pripadaju lekseme u Rječniku uz opis njihovog značenja, dok autori IRBJ to čine u manjoj mjeri iako navode germanizme iz te oblasti. U RGBJ medicinska oblast uopće nije uzeta u razmatranje iako Memić navodi termine koji bi se trebali svrstati u medicinsku terminologiju s obzirom na njihova značenja, naprimjer, *fras* je ‘epileptični napad, napad s grčevima. Šok’ (RGBJ, 111). Zanimljivo je to što se u IRBJ, iako postoji oblast medicine, kao što to vidimo u opisu značenja lekseme *okulista*, neke ipak ne svrstavaju u tu oblast iako su značenjski sigurno vezane za nju; uzet ćemo za primjer leksemu *šarlah*, to je ‘zarazna dječija bolest, skrlet’ (IRBJ, 1102) ili *triper*, koji označava ‘zaraznu spolnu bolest koja se prenosi seksualnim odnosom, kapavac’ (IRBJ, 1148).

6.19. Germanizmi iz oblasti mineralogije

Mineralogija je nauka o mineralima, istražuje njihov sastav, svojstva, porijeklo i promjene. Iz oblasti mineralogije u FRBJ smo pronašli dva germanizma, a to su: *kvarc* (FRBJ, 577) i *šmirgl* (FRBJ, 1299).

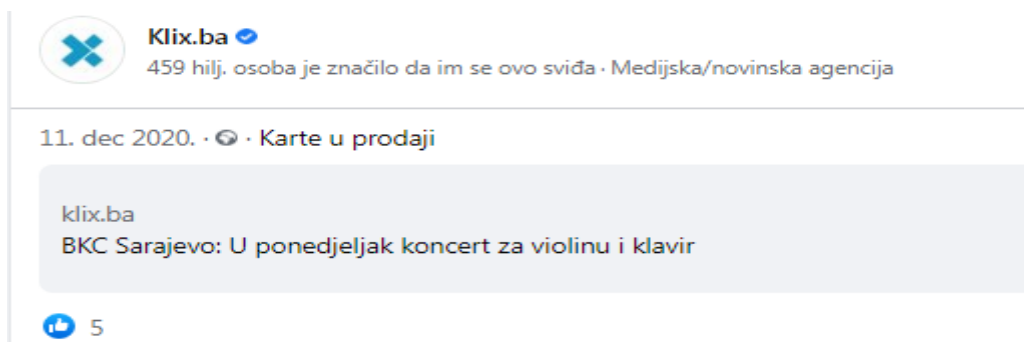
Na ovoj slici imamo primjer upotrebe lekseme *kvarc* kao lekseme koja pripada oblasti mineralogije.

6.20. Germanizmi iz oblasti muzike

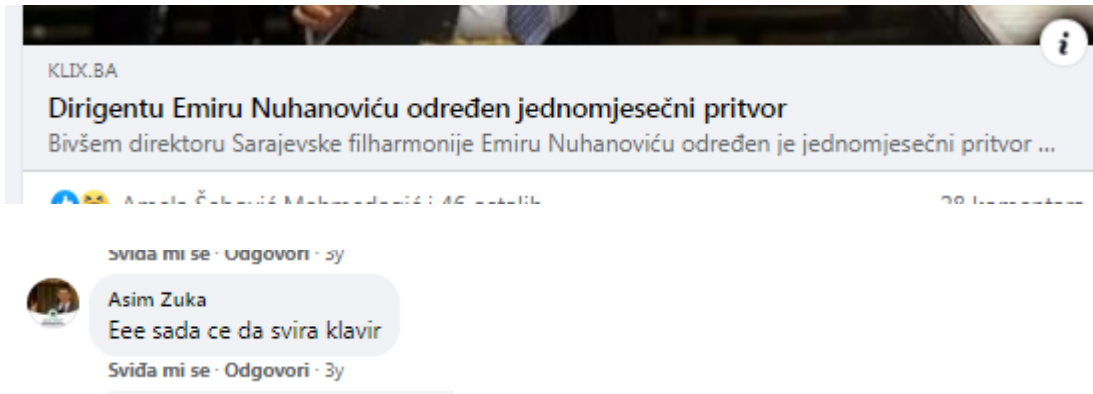
Autori FRBJ su uz lekseme čije je značenje vezano za muzičku oblast dodavali upotrebnu etiketu ove oblasti, dok autori drugih rječnika ne uzimaju u obzir oblast muzike pri opisivanju značenja leksema koje navode. Činjenica je da nam oblast muzike donosi mali broj leksema, ali to ne čini ovu oblast manje važnom od drugih oblasti koje su bogatije leksemama.

U FRBJ uspjeli smo pronaći primjere: *harfa* (FRBJ, 355), *humoreska* (FRBJ, 374), *klavijatura* (FRBJ, 505), *klavir* (FRBJ, 505), *lajtmotiv* (FRBJ, 581), *šlager* (FRBJ, 1297), *valcer* (FRBJ, 1419).

Dakle, evidentirali smo svega osam leksema.

U ovome primjeru možemo vidjeti upotrebu lekseme *klavir* u kontekstu naziva jednoga članka. Ona je upotrijebljena u primarnom značenju, ali leksema *klavir* je i sastavnim dijelom jedne frazeme: *žarg.* svirati klavir znači ‘biti uhapšen’. Na drugoj slici nalazi se komentar na koji je potrebno obratiti pažnju, naime, u komentaru ćemo prepoznati ovo značenje:

6.21. Germanizmi iz oblasti politike

Lekseme *firer* (FRBJ, 290) i *puč* (FRBJ, 1091) su lekseme koje su u FRBJ etiketirane kao germanizmi sa upotrebnom etiketom koja ukazuje na pripadnost političkoj oblasti. Autori IRBJ i RGBJ nisu koristili etikete pri navođenju leksema, a ta praksa nije drugačija ni u ovome slučaju. Pored političkoga, leksema ima i druga značenja: *hist.* ‘titula Adolfa Hitlera’ te *pren.* ‘diktator’.

6.22. Pozorišni germanizmi

Pronađen je jedan germanizam koji je označen kao leksema iz pozorišne oblasti. Leksemu smo pronašli u FRBJ, a to je leksema *bina*, koja predstavlja ‘uređen i posebno opremljen prostor u pozorištu gdje se izvode predstave, pozornica’. (FRBJ, 67). Na slici ispod imamo primjer lekseme *bina* u kontekstu:

Klix.ba
459 hilj. osoba je značilo da im se ovo sviđa · Medijska/novinska agencija

11. nov 2019. · Obiman posao kako bi bina bila bliža i preglednija publici u gledalištu

klix.ba
Počela obnova dvorane BKC-a u Sarajevu: Duža i niža bina, nova rasvjeta

27
1 dijeljenje

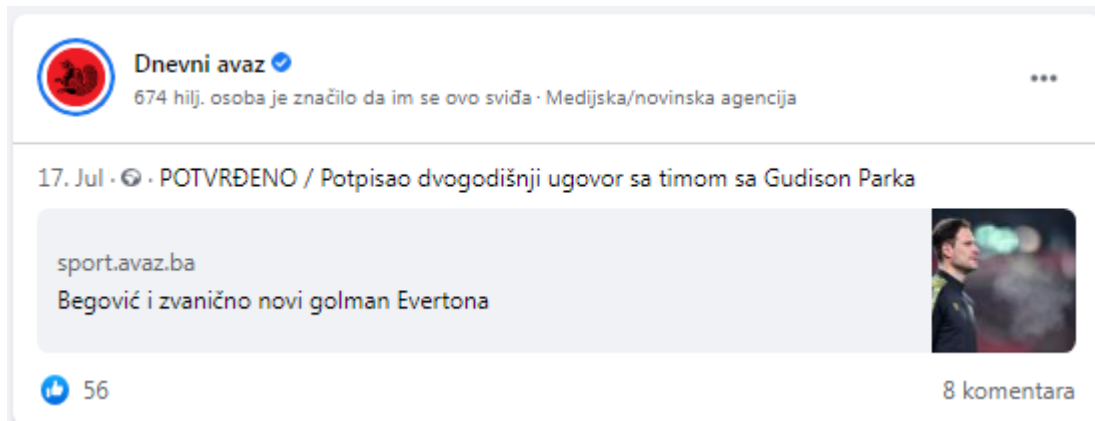
Međutim, smatramo da je njeno značenje ograničeno. S obzirom na to da bina ne mora nužno biti u pozorištu, na bini se izvode i koncerti, drže govori i sl., smatramo da je Memićevo objašnjenje termina prikladnije – ‘ograđeni i uzvišeni prostor koji se nalazi u suprotnoj strani gledališta’. (RGBJ, 57).

6.23. Germanizmi iz oblasti sporta

Germanizmi iz oblasti sporta sačinjavaju veliku skupinu i pronašli smo velik broj ovih leksema, a obratit ćemo pažnju samo njihovo značenje vezano za oblast sporta: *bager* (FRBJ, 42) sa značenjem ‘2. udaranje lopte sastavljenim podlakticama u odbojci; čekić’, *cilj* (FRBJ, 112) kao ‘mjesto do kojeg takmičar treba doći. Mjesto koje se kretanjem želi dostići, odredište. Ono što se želi dosegnuti, nešto čemu se teži’, *felša* (FRBJ, 284) ‘nepravolinijska putanja lopte, putanja lopte koja se okreće oko svoje osi’. Pored upotrebne etikete koja ukazuje na to da je riječ o sportskom terminu, ova leksema ima žargonsko obilježje, kao i lekseme *flaster* (FRBJ, 291) – ‘igrač koji ima isključivo zaduženje da pokriva i markira jednog igrača iz protivničkog tima’ – te *for* (FRBJ, 293), što u nogometu znači ‘guranje ili dodavanje lopte naprijed, tako da igrač mora trčati da bi je stigao’. Drugi germanizmi iz ove oblasti: *golman* (FRBJ, 324), ‘igrač kojem je zadatak da brani gol’, *kadet* (FRBJ, 478), ‘takmičar mlađe dobi’, *kugla* (FRBJ, 566) leksema sa dva značenja koja se odnose na sport: jedno je ‘rekvizit za bacanje udalj’, dok je drugo značenje ‘lahkoatletska disciplina’, *markirati* je sa značenjem ‘zadržati protivnika’ (FRBJ, 630), *pimplati* (FRBJ, 898) je leksema koja ujedno ima etiketu termina iz oblasti sporta i etiketu žargonizma, a njeno je značenje ‘udarati nogom loptu održavajući je u zraku’, *špic* (FRBJ, 1301), ‘napadač u nogometu’, *štanga* (FRBJ, 1303), ‘gimnastička sprava’, *štopati* (FRBJ, 1305) sa značenjem ‘zaustavljati nogometnu loptu’, *vaga* (FRBJ, 1418), ‘u gimnastici, umjetničkom klizanju, položaj tijela u

kojem se jednom nogom oslanja o tlo, a druga noga zajedno sa trupom stoji vodoravno u zraku'. Autori IRBJ naveli su i izvedenicu od lekseme *kugla*, a to je *kuglaš* (IRBJ, 328), uz koju također stoji obilježje sportskoga termina.

U okviru ove oblasti, izdvojili smo jednu leksemu, na slici ispod imamo leksemu *golman* u kontekstu naslova članka.

6.24. Germanizmi iz oblasti tehnologije

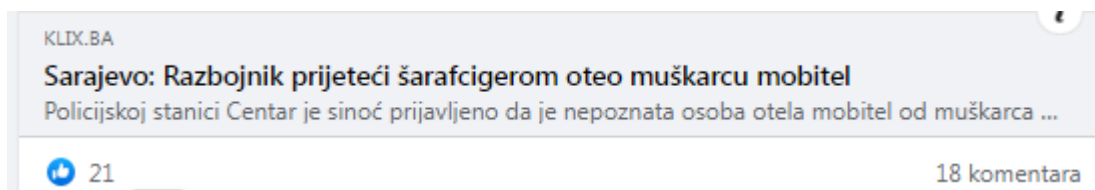
U korpusu koji smo koristili prilikom izrade rada, prepoznali smo veliki broj germanizama sa obilježjem *teh.* u RGBJ ili *tehn.* u FRBJ, dok IRBJ nema tehnologiju kao kriterij za klasifikaciju termina prema tematskim oblastima. Iz dvaju rječnika izdvojili smo sljedeće germanizme:

auspuh (RGBJ, 54), *bansek* (RGBJ, 57), *borer* (RGBJ, 62), *dizna* (FRBJ, 194), *freza* (FRBJ, 297), *feder* (RGBJ, 91), *gletovati* (RGBJ, 110), *kabel/kabal/kabl* (FRBJ, 477), *lager* (FRBJ, 580), *pakna* (RGBJ, 182), *rikverc* (RGBJ, 201), *šaraf* (RGBJ, 212), *šarafciger/šrafciger* (RGBJ, 213), *šiber* (FRBJ, 1291).

Leksema *auspuh* navedena je u FRBJ i RGBJ, dok IRBJ izostavlja spomenutu leksemu kao germanizam. Taj postupak je interesantan jer za leksemu *auspuh* ne postoji sinonim u bosanskom jeziku, pojašnjava se kao *ispušna cijev*, ali se ne upotrebljava. Sinonimi ili istoznačnice su lekseme koje imaju različite izraze (označitelje), a iste ili slične sadržaje (označeno). Značenjski odnos između dvaju ili više leksema koji imaju različite izraze i iste ili slične sadržaje naziva se sinonimija.

Jedna od navedenih leksema, pored upotrebne etikete tehnologije, ima i etiketu zastarjelice u jeziku, a u pitanju je leksema *feder*. U FRBJ autori navode svega dva germanizma koji imaju etiketu zastarjelica, a to su: *feder* (FRBJ, 284) i *tuce* (FRBJ, 1354). Zastarjelice su lekseme koje se još uvijek koriste, ali mogu svakog trena postati arhaizmima, one predstavljaju leksiku koja se nalazi na prijelazu.

Leksema *šrafčiger* ima fonemski sastav koji intrigira svakoga ko dublje želi analizirati fonološke pojave. U razgovoru često čujemo *šarafčiger* i skoro pa nikada *šrafčiger*, iako je ovo jedini normiran oblik u skladu s pravopisnom normom bosanskog jezika, što i ima smisla. *Šarafčiger* odvija ili pričvršćuje *šaraf*. Međutim, leksema *šrafčiger* vodi prorijeklo od njemačke riječi *Schraubendreher*, u ovome primjeru imamo skup glasova koji se izgovaraju kao *šr* i nema prostora za umetnuti samoglasnik, koji smo ubacili iz jednog od dva moguća razloga, jedan je analogijom prema leksemi *šaraf*, a drugi razlog može biti težnja za lakšom artikulacijom.

Na slici iznad imamo upotrebu lekseme *šrafčiger* u nenormiranom obliku, u kontekstu naslova članka, dok na slici ispod imamo komentar na članak, gdje je leksema upotrijebljena u normiranom obliku.

Resad Buric

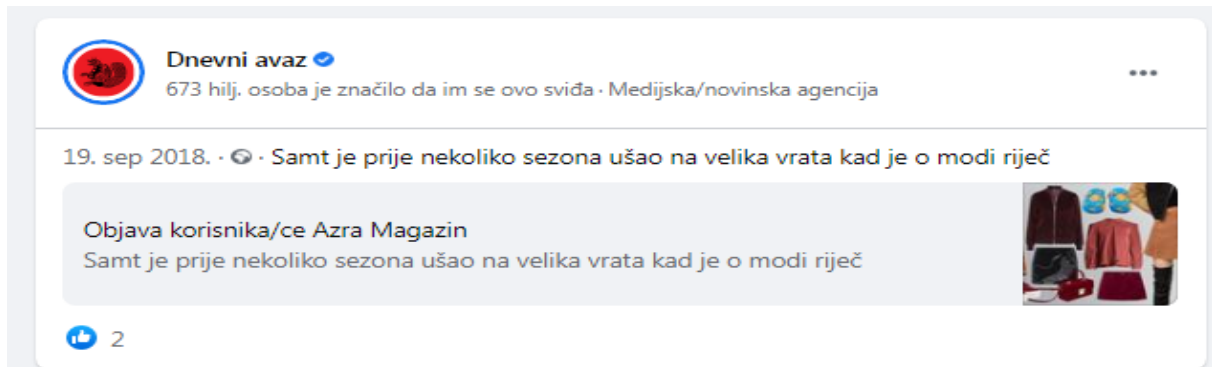
Ako je srafčiger bio krstati/krizasti onda je to na napad nacionalnoj osnovi 😊

Sviđa mi se · Odgovori · 6y

6.25. Germanizmi iz tekstilne oblasti

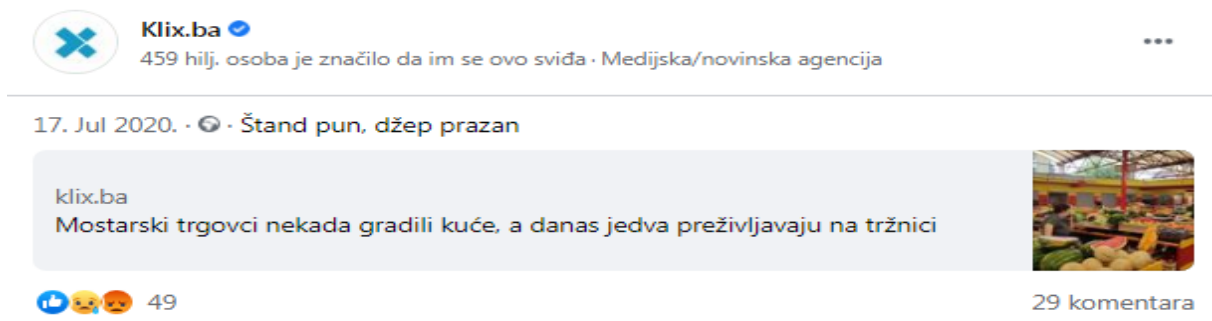
Riječ je o malobrojnoj skupini. Dvije lekseme su pronađene u korpusu i obje određuju tkaninu: *lister* i *samt*. Objе lekseme sa njihovim upotrebnim etiketama su pronađene u FRBJ. *Lister* je ‘vrsta sjajne, glatke i lahke vunene tkanine’ (FRBJ, 598), a *samt* je ‘vrsta mehke tkanine’ (FRBJ, 1173). Memić *lister* opisuje kao vrstu štofa, ali ne izdvaja leksemu prema oblasti kojoj pripada. Zanimljivo je što se leksema *štof* pojavljuje u FRBJ (1305), ali je objašnjena kao deblja tkanina bez upotrebne etikete *tekst*.

Na slici ispod imamo leksemu *samt* upotrijebljenu u kontekstu naziva članka, u njemačkom jeziku ova leksema se piše isto kao i u bosanskome – *samt*.

6.26. Germanizmi iz oblasti trgovine

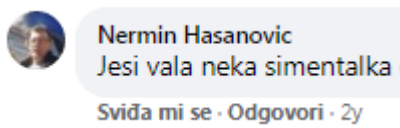
U okviru ove oblasti, prepoznali smo samo jednu leksemu, a to je leksema *štant* (FRBJ, 1303). Leksema *štant* (IRBJ, 1113, RGBJ, 237) nalazi se na popisu leksema i u IRBJ i u RGBJ, međutim, bez ikakve upotrebne etikete.

Na slici imamo leksemu *štant* upotrijebljenu u kontekstu koji odgovara opisu članka.

6.27. Germanizmi iz veterinarske oblasti

U korpusu smo uspjeli pronaći svega jednu leksemu, a riječ je o leksemi *simentalka* (FRBJ, 1191). Simentalka je 'pasmina krupne šarene krave porijeklom iz Švicarske'. Leksema ima i sekundarna značenja u FRBJ, a pokazat ćemo ih na primjeru slike i komentara na članak.

Sekundarna značenja lekseme *simentalka* su žargonsko i pejorativno, ‘žena sa velikim grudima’.

6.28. Germanizmi iz vojne oblasti

Uspjeli smo pronaći devet leksema u korpusu koje su etiketirane kao lekseme iz vojne oblasti.

One lekseme koje smo prepoznali su sljedeće: *feldmaršal* (FRBJ, 284), *generalštab* (FRBJ, 309), *helebarda* (FRBJ, 357), *hura* (FRBJ, 375), *kadet* (FRBJ, 478), *mauzer* (FRBJ, 635), *šmajser* (FRBJ, 1299), *štab* (FRBJ: 1302), *štuka* (FRBJ, 1307).

Klix.ba

459 hilj. osoba je značilo da im se ovo sviđa · Medijska/novinska agencija

5. maj 2016. · 🌐 · Generalštab australske vojske saopćio je da je krajem aprila u zračnim napadima SAD-a u Iraku ubijen terorista iz Melbournea koji je slovio za vođu regrutiranja bora...

klix.ba

U Iraku ubijen najtraženiji terorista IDIL-a iz Australije

👍👎 6

1 komentar

Na slici imamo primjer lekseme sa upotrebnom etiketom iz vojne oblasti.

Ovih devet leksema izdvojenih iz FRBJ postoje i u IRBJ, a također i u RGBJ, međutim, kako smo već rekli, autori ne izdvajaju lekseme s obzirom na njihovo značenje i upotrebnu etiketu vojne oblasti u spomenutim rječnicima.

6.29. Germanizmi iz oblasti zoologije

Zoologija je također dio biologije, ona ima za cilj proučavanje životinja. U rječnicima koji su sačinjavali naš korpus imamo devet primjera koji su obilježeni kao termini iz oblasti zoologije:

ajkula (FRBJ, 8), *haringa* (FRBJ, 355.), *kakadu* (FRBJ, 480), *nerc* (FRBJ, 756), *pavijan* (FRBJ, 885), *pingvin* (FRBJ, 898), *puđla* (FRBJ, 1091). Osim ovih imamo i izvedenicu od lekseme *puđla*, naime, riječ je o leksemi *puđlica* (IRBJ, 942), kao što možemo vidjeti, jednu navode autori FRBJ, dok drugu navode autori IRBJ. Leksema *picajzla* (IRBJ, 617) je leksema uz koju također stoji oznaka *zool.*, u ovome slučaju se ne slažemo sa autorima IRBJ, s obzirom na osnovno značenje lekseme, smatramo da ona pripada medicinskoj oblasti.

Ono što smatramo da je potrebno istaknuti jeste da je podjela prema oblasti zoologije napravljena u FRBJ te u IRBJ, dok ovakva podjela kod Memića u *Rječniku germanizama i austrijacizama* nije prisutna. Interesantno je to što se u FRBJ *ajkula*, *haringa*, *kakadu*, *nerc*, *pingvin* navode općenito kao germanizmi, dok se u drugim rječnicima ne navode, pa smo ih u tabeli, koja je prilog uz rad, izdvojili kao germanizme koje navode jedino autori FRBJ.

8. Germanizmi žargonizmi

Žargonizmi spadaju u leksiku ograničene upotrebe, odnosno, upotrebljavaju se samo u određenim krugovima društva. Žargon nastaje sa ciljem odbrane vlastite jezičke originalnosti

“ugrožene “napadima” općepoznatih značenja riječi koje se upotrebljavaju u svakodnevnoj komunikaciji.” (Šehović, 2007: 145). Kada je u pitanju žargon, on ima svoje osobine, a Andrić izdvaja: asocijativnost, tajnovitost, dvostruka igra sadržine i forme, pejorativnost, ironija i sarkazam, nadrealistički spojevi, nonsens, zvučnost, slikovitost, kontrast, hiperboličnost, inovativnost, anonimnost stvaraoaca, semantička polivalentnost žargonskih leksema, nadleksikalizacija. “U procesu identifikacije da li je neka leksema žargonizam, najadekvatniji kriterij je kontekst, koji upućuje na zaključak da je, npr., riječ *bojler* u rečenici: On ima *bojler*, i to pozamašan, žargonizam sa značenjem: “velik stomak”.” (Šehović, 2007: 143).

Inače, iz korpusa možemo izdvojiti 68 germanizama koji imaju oznaku pripadnosti žargonskoj leksici. Određivanju leksema s obzirom na pripadnost žargonu pribjegavaju autori FRBJ i autori IRBJ, dok Nedžad Memić u RGBJ nije izdvajao žargon kao jednu od mogućnosti upotrebe lekseme.

Germanizmi žargonizmi koje smo prepoznali u korpusu ovoga rada su sljedeći: *ablendovati* (FRBJ, 2), sa značenjem ‘namignuti’, *bager* (FRBJ, 47), ‘debela osoba’, *bajbuk* (FRBJ, 43), ‘zatvor, tamnica, buhara, ćuza, hapsana’, *ceh* (FRBJ, 105, IRBJ, 58), ‘povelik račun za ugostiteljsku uslugu’, dok je žargonsko značenje lekseme *ceh* u FRBJ ‘račun za hranu i piće u nekom ugostiteljskom objektu’, *cimer* (IRBJ, 62), ‘sustanar, kolega s kojim se dijeli ista soba’, *cener* (FRBJ, 105), ‘1. deset kao najviša ocjena, 2. novčanica od deset apoena’, *cinkati* (FRBJ, 113), ‘potkazivati, izdavati, prijavljivati’, *cug* (FRBJ, 121), ‘1. jednokratno potezanje, povlačenje 2. gutljaj’, *cuga* (FRBJ, 121), ‘1. žestoko alkoholno piće 2. pijenje velikih količina alkoholnog pića’, *cvikati* (FRBJ, 122), ‘odavati, prokazivati, cinkariti’, *fačkati* (FRBJ, 279), ‘udvarati se milujući koga’, *falš* (IRBJ, 144), ‘pogrešan, iskrivljen, izokrenut, krivotvoren, falsificiran’, *faširati* (FRBJ, 283), ‘1. izmaltretirati koga stalnim prigovorima, primjedbama 2. dosaditi kome dugom i nezanimljivom pričom’, *felga* (FRBJ, 284), ‘masnica, modrica’, *felša* (FRBJ, 284), ‘nepravolinijska putanja lopte, putanja lopte koja se okreće oko svoje osi’, *flaster* (FRBJ, 291), ‘igrač koji ima isključivo zaduženje da pokriva i markira jednog igrača iz protivničkog tima’, *for* (IRBJ, 293), ‘u nogometu, guranje ili dodavanje lopte naprijed, tako da igrač mora trčati da bi je stigao’, *fora* (FRBJ, 293), ‘1. prednost 2. trik, dosjetka 3. važna, utjecajna osoba’, *fraj* (FRBJ, 296), ‘1. koji je bez obaveza, slobodan 2. nezaposlen 3. besplatan’, *frajer* (IRBJ, 153), ‘momak koji odjećom i ponašanjem nastoji na sebe skrenuti pažnju i istaći se u svojoj sredini’, *furati* (FRBJ, 300), ‘1. ići, kretati se brzo 2. voziti 3. biti s kim u ljubavnoj vezi’, *gajba* (IRBJ, 158), ‘1. stan mjesto za stanovanje 2. soba za posebne

namjene 3. zatvor’, *gastarbajter* (IRBJ, 160), ‘radnik koji radi u inozemstvu; osoba koja je iz inozemstva donijela određene navike i ukus pa to javno pokazuje u svojoj kući i društvu’, *geler* (FRBJ, 308), ‘fizički neugledna, ružna osoba’, *gepek* (FRBJ, 310), ‘zadnjica, stražnjica’, *grofica* (FRBJ, 341), ‘ženska osoba koja izaziva divljenje drugih’, *hauba* (FRBJ, 356), ‘stražnjica’, *kajla* (FRBJ, 480), ‘važna, značajna, čvrsta osoba’, *kanta* (FRBJ, 487), ‘ono što je staro, istrošeno, bezvrijedno’, *kibicer* (FRBJ, 499), ‘1. onaj koji pomno prati igru 2. općenito znatiželjan posmatrač 3. udvarač’, *kifla* (FRBJ, 499), ‘bijeg, bježanje’, *kino* (FRBJ, 501), ‘vrlo zanimljiv događaj’, *klamfa* (FRBJ, 504), ‘važna osoba’, *klapna* (FRBJ, 504), ‘usta’, *krampa* (FRBJ, 546), ‘neprikladna ženska osoba’, *krompir* (FRBJ, 557), ‘nula’, *kugla* (FRBJ, 566), ‘1. glava 2. ženske grudi’, *kurbhati* (IRBJ, 331), ‘stavljati motor u pogon pomoću kurble’, *markirati* (FRBJ, 630), ‘neopravdano izostati iz škole’, *muf* (FRBJ, 679), ‘ženski spolni organ, stidne dlačice kod žena’, *pacer* (FRBJ, 866), ‘šeprtlja, loš igrač’, *pegla* (FRBJ, 888), ‘vrlo dosadna osoba’, *pimplati* (FRBJ, 898), ‘udarati nogom loptu održavajući je u zraku’, *simentalka* (FRBJ, 1191), ‘žena sa velikim grudima’, *šlager* (FRBJ, 1297), ‘osoba koja djeluje jadno i nesabrano’, *šljaka* (FRBJ, 1298), ‘posao, rad’, *šljem* (FRBJ, 1298), ‘prezervativ, kondom’, *šminka* (FRBJ, 1299), ‘elitno društvo’, *šopati* (FRBJ, 1300), ‘prejedati se’, *špartati* (FRBJ, 1301), ‘kretati se tamo-amo, gore-dolje’, *špura* (FRBJ, 1301), ‘bijeg’, *štanga* (FRBJ, 1303), ‘1. mršava i koščata osoba 2. ženska osoba bez istaknutih atributa’, *šteker* (FRBJ, 1303), ‘onaj koji pretjerano šedi, čuva’, *štemati* (FRBJ, 1304), ‘1. jako udarati, tući 2. spolno općiti’, *štimati* (FRBJ, 1304), ‘osiguravati’, *štof* (FRBJ, 1305), ‘1. građa, podaci, materijal koji služi za stvaranje naučnih ili umjetničkih djela 2. predmet za razgovor 3. urođena sposobnost’, *štrafta* (FRBJ, 1306), ‘ulica’, *štrik* (FRBJ, 1306), ‘kravata’, *trokirati* (FRBJ, 1349), ‘zamucati’, *ugađač* (IRBJ, 1163), ‘štimer’, *vintati* (FRBJ, 1435), ‘obmanjivati, lagati’, *zicer* (FRBJ, 1522), ‘položaj koji omogućuje siguran pogodak’, *ziheraš* (FRBJ, 1523), ‘onaj koji ništa ne radi ako nije siguran u uspjeh ili povoljan ishod čega’.

Osim navedenih leksema, pronašli smo tri germanizma žargonizma koji su sastavnim dijelom frazema, a riječ je o sljedećim leksemama: *klavir* (FRBJ, 505), ‘svirati klavir – biti uhapšen’, *letva* (FRBJ, 590), ‘pijan ko letva – potpuno pijan, mrtav pijan’, te *paf* (FRBJ, 867), ‘ostati paf – jako se iznenaditi’.

Ako se osvrnemo na prethodno navedene germanizme žargonizme, vidjet ćemo da se njihova značenja uglavnom odnose na isticanje nedostataka ili višaka u nečijem fizičkom izgledu ili ponašanju, mada nije rijetka pojava da ovi germanizmi predstavljaju dobar odabir riječi kada se želi govoriti o seksualnim porivima.

Da bismo vidjeli ko su korisnici žargona, prođimo kroz rezultate ankete čiji su ispitanici bili muškog spola podijeljeni u dvije grupe, prvu grupu je sačinjavalo deset muškaraca mlađe životne dobi (18–25 god.), a drugu grupu je sačinjavalo deset muškaraca starije životne dobi, stariji od 50 godina. Oni su dobili šest rečenica čije su značenje trebali objasniti. To su sljedeće rečenice:

1. Ablenduje tebi ova desno.
2. Vidi ovaj bager u zelenoj majici.
3. Eno ga u bajbukani.
4. Gledaj haube kod trebe. Dobar joj gepek.
5. Kifla odavde!
6. Onaj izlazak sinoć bio pravo kino.

Rezultati koje smo dobili su sljedeći: deset starijih govornika nije razumjelo rečenice, dugo su razmišljali sa dodatnim potpitanjima – osoba *ablenduje?!*, *bager* ima majicu?!, *haubu* ima treba koja ima *gepek?!*, odakle je *kifla?!*, kako je izlazak *kino?!* i slično. Njih 70% je bez dileme riješilo značenje rečenice sa leksemom *bajbukana*.

Kada smo istu anketu provodili sa ispitanicima mlađe životne dobi, nastala je potpuno drugačija atmosfera, ispunjena komešanjem i smjehuljenjem. U postocima, 90% ispitanika je u potpunosti razotkrilo prenesena značenja, njih 5% je za leksemu *hauba* napisalo da su u pitanju ženske grudi jer *hauba* se na automobilu nalazi naprijed, što ima smisla, a njih 5% nije znalo šta je *bajbukana*, mislili su na biblioteku, poveznica je bila izdavačka kuća *Bajbuk*.

Ovom anketom potvrđujemo da su korisnici žargona pripadnici mlađe populacije i da je uglavnom u žargonu istaknuta muška tačka gledišta.

9. Zaključak

U ovome radu analizirali smo, klasificirali i sistematizirali primjere germanizama u rječnicima savremenog bosanskoga jezika. Izdvojili smo ukupno 1.429 germanizama, a te lekseme smo kasnije podijelili na osnovu njihove pripadnosti tematskim oblastima.

Prilikom prikupljanja osnovne građe za ovaj rad, to jeste klasifikacije leksema iz tri različita rječnika, mogli smo zaključiti da germanizmi nisu malobrojna grupa transferskih riječi ili posuđenica u bosanskome jeziku. Naš zadatak bio je leksikološko-leksikografski.

Kada se osvrnemo na klasifikaciju rječničke građe koju smo prikupljali za potrebe ovoga rada, bit ćemo slobodni da kažemo da *Rječnik bosanskog jezika* u izdanju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu daje najpotpuniji i najobjektivniji popis. U obzir ćemo uzeti samo činjenice; najviše oblasti i najviše značenja ponudili su nam autori FRBJ, dosljedno i ne izostavljajući lekseme, u drugim rječnicima imamo primjetno manji broj leksema i dosta izostavljenih tematskih oblasti, što autorima FRBJ u ovoj komparaciji daje prednost. Međutim, u obzir treba uzeti činjenicu da bi RGBJ trebao biti najrelevantniji jer Memić nije bosnista, nego germanista, ali u nekoliko slučajeva relevantnost možemo dovesti u pitanje. Naprimjer, autor je lekseme *abrihtovati*, *brushalter* ili *kredenac* naveo kao arhaične, sa čim se ne možemo složiti, jer ove su lekseme i danas u upotrebi. Oblasti koje su autori FRBJ naveli u opisu značenja sežu u skoro svaki segment života uzimajući u obzir čak 31 oblast o kojoj smo u ovome radu govorili, a to su: agronomija, anatomija, antropologija, arhitektura, astrologija, astronomija, bankarstvo, botanika, ekonomija, etnonimi, farmacija, fizika, geografija, građevina, hemija, književnost, kuharstvo, lingvistika, matematika, medicina, mineralogija, muzika, politika, pozorište, sport, tehnologija, tekstilna oblast, trgovina, veterinarstvo, vojna oblast te zoologija. Germanizmi su brojna skupina riječi u našem jeziku i spadaju u često korištene posuđenice, a zaključujemo da najveći broj leksema koji koristimo i danas pripada oblasti tehnologije i kulinarstva. Pored tematskih oblasti, neizostavno je spomenuti veoma veliki broj germanizama u žargonu, a mi smo pronašli 68 primjera. “Umjesto da budem *grofica*, zbog tog *frajera* ispala sam *kanta*, ni za šta mi ne služi ova *kugla*”, u samo jednoj rečenici možemo vidjeti četiri germanizma u žargonu, u ovome slučaju iz ženske perspektive iako smo došli do zaključka da je u žargonu istaknuta uglavnom muška tačka gledišta. Kada su u pitanju žargonizmi, važno je dodati i to da se koriste u mlađim krugovima društva i to kada se želi dodatno i na negativan način prokomentirati nečiji fizički izgled, neugledno ponašanje ili su jednostavno dobar odabir riječi kada se želi govoriti o seksualnom činu. Lekseme

njemačkog porijekla uvriježile su se u jeziku u tolikoj mjeri da im ne treba tražiti sinonime, one su svjedočanstvo o tradicionalnim, kulturalnim i historijskim vezama Njemačke i Bosne i Hercegovine, a svojom brojnošću doprinose bogatstvu bosanskoga jezika.

Izvori

- Čedić, Ibrahim, Hajdarević, Hadžem, Kadić, Safet, Kršo, Aida, Valjevac, Naila, *Rječnik bosanskog jezika*, Institut za jezik Sarajevo, Sarajevo, 2007.
- Halilović, Senahid, Palić, Ismail, Šehović, Amela, *Rječnik bosanskoga jezika*, Filozofski fakultet u Sarajevu, Sarajevo, 2010.
- Memić, Nedžad, *Rječnik germanizama i austrijacizama u bosanskome jeziku*, Connectum, Sarajevo, 2014.

Literatura

- Anić, Vladimir, Brozović Rončević, Dunja, Goldstein, Ivo, Goldstein, Stanko, Jojić, Liljana, Matasović, Ranko, Pranjković, Ivo, *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Novi Liber, Zagreb, 2002.
- Babić, Stjepan, “Njemačke posuđenice u hrvatskom jeziku”, *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Globus, Zagreb, 1990, str. 214–224.
- Bagić, Krešimir, *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
- Bratanić, Maja, “Leksikologija i leksikografija”, *Filologija*, 22–23, Zagreb, 1994, str. 235–244.
- Brozović, Dalibor, “Lingvistički nazivi na srednjojužnoslavenskom području”, *Jezik i demokratizacija* (zbornik radova), Institut za jezik, Sarajevo, 2001, str. 25–32.
- Čedić, Ibrahim, *Školski rječnik lingvističkih termina u bosanskom jeziku*, Institut za jezik u Sarajevu, Sarajevo, 1999.
- Filipović, Rudolf, *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo – razvoj – značenje*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga, Zagreb, 1990.
- Filipović, Rudolf, *Kontakti jezika u teoriji i praksi*, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
- Filipović, Rudolf, *Teorija jezika u kontaktu*, “Uvod u lingvistiku jezičnih dodira”, JAZU – Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- Halilović, Senahid, Tanović, Ilijas, Šehović, Amela, *Govor grada Sarajeva*, Slavistički komitet, Sarajevo, 2009.
- Gabela, Nada, Muratović, Hasnija, *Fizika IX*, Grafex, Mostar, 2013.
- Kordić, Snježana, *Jezik i nacionalizam*, Durieux, Zagreb, 2010.
- Kovačec, August, *Hrvatski opći leksikon*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, Zagreb, 1996.
- Majetić, Senka, “Leksikologija i leksikografija: komparativni pristup”, *Filologija* 53, Zagreb, 2009.
- Memić, Nedžad, *Rječnik germanizama i austrijacizama u bosanskom jeziku*, Sarajevo, 2014.
- Milanović, Aleksandar, *Status pojma i termina leksički arhaizam u srbistici*, Međunarodni slavistički centar, Beograd, 2006.
- Piškorec, Velimir, *Germanizmi u govorima đurđevečke Podravine*, FF press, Zagreb, 2005.

- Simeon, Rikard, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Matica hrvatska, Zagreb, 1969.
- Stojanović, Dragan *Ironija i značenje*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1984.
- Šipka, Danko, *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*, Matica srpska, Novi Sad, 1998.
- Turk, Marija, 1995, *Njemačke primljenice u hrvatskom jeziku*, Slavistički dani 5, Szombathely, str. 183–195.
- Zgusta, Ladislav, *Priručnik leksikografije*, Svjetlost, Sarajevo, 1991.

Online izvori

<https://www.scribd.com/document/400352547/Rje%C4%8Dnik-bosanskog-jezika-Institut-za-jezik-Sarajevo-2007> [1. 4. 2021]

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=36649> [12. 8. 2021]

[file:///C:/Users/DT%20User6/Downloads/11_novak_i_stebih_4%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/DT%20User6/Downloads/11_novak_i_stebih_4%20(1).pdf) [12. 9. 2021]

file:///C:/Users/DT%20User6/Downloads/235_244_Filologija_22_23_Bratanic.pdf [13. 9. 2021]

https://edutorij.e-skole.hr/share/proxy/alfresco-noauth/edutorij/api/proxy-guest/9800a2c9-e082-4764-a090-470355be837e/html/585_znacenski_odnosi_medu_leksemima.html [21. 9. 2021]

https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlpiXBQ%3D [25. 9. 2021]

<file:///C:/Users/DT%20User6/Desktop/Govor%20grada%20Sarajeva.pdf> [25. 9. 2021]

file:///C:/Users/DT%20User6/Downloads/05_fluminensia_1996_1_2_turk.pdf [1. 10. 2021]

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=36649> [3. 10. 2021]

https://bib.irb.hr/datoteka/475567.Jezik_i_nacionalizam.pdf [11. 10. 2021]

<https://www.vecernji.hr/vijesti/video-znate-li-sto-su-utjecajnik-utik-odnosnik-bojomet-istinik-1308302> [11. 10. 2021]

<http://www.skolegijum.ba/tekst/index/721/zasto-je-bitna-knjiga-jezik-i-nacionalizam> [12. 10. 2021]

file:///C:/Users/DT%20User6/Downloads/34_19_stojic.pdf [15. 10. 2021]

<http://lesdefinitions.fr/methode-inductive> [17. 11. 2021]

<https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A856/datastream/PDF/view> [17. 11. 2021]

<http://ivanlovenovic.com/clanci/zapisi/doratova-smrt> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10156391325126821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10157181337221821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10156383269081821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10153519581221821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10156471608596821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10153506183851821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10157048289876821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10156693693591821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10152209824271821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10157527164656821> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/source.ba/posts/10154255725720499> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/dnevniavaz/posts/4129931483749033> [19. 11. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10153120020206821> [17. 12. 2021]

https://hr.wikipedia.org/wiki/Popis_jezika_po_broju_govornika [17. 12. 2021]

<https://www.facebook.com/RadioSarajevo/posts/10155877864816300> [17. 12. 2021]

<https://www.facebook.com/dnevniavaz/posts/3561744590567728> [17. 12. 2021]

<https://www.facebook.com/source.ba/posts/10159029827230499> [17. 12. 2021]

<https://www.facebook.com/dnevniavaz/posts/4221606354581545> [17. 12. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10153120020206821> [17. 12. 2021]

<https://www.facebook.com/dnevniavaz/posts/1908576832551187> [17. 12. 2021]

<https://www.facebook.com/Klix.ba/posts/10155239300756821> [11. 1. 2022]